

MUUSEUM

Eesti Muuseumiühingu ajakiri
NR 1 (37) 2015

PEATOIMETAJA

Piret Õunapuu
piret.ounapuu@erm.ee

TEGEVTOIMETAJA

Heli Nurger
heli.nurger@gmail.com

TOIMETAJA

Ivi Tammaru
ivi.tammaru@erm.ee

TOIMETUSE KOLLEGIUM

Piret Õunapuu, Kerttu Männiste,
Marge Rennit, Aivar Pöldvee

RESÜMEEDE TÖLGE

Kadri Metsma

KÜLJENDUS

Ivi Tammaru

KUJUNDUSMAKETT

Kristjan Mändmaa, Indrek Sirkel

TRÜKIKODA

Ecoprint

Trükitud FSC sertifikaadiga paberile
looduslike õlide ja vaikude baasil
valmistatud värvidega. © Ecoprint

Ajakirja väljaandmist toetavad
Eesti Kultuurkapital ja
Eesti Rahva Muuseum.

ISSN 1406-3484

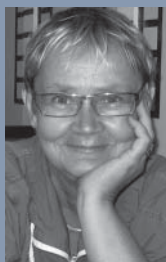
ESIKAANEL:

Hiiumaa Muuseumi Pikk maja
FOTO: Urmas Liit

TAGAKAANEL:

Vöödest valmis-
tatud vaip Eesti
Rahva Muuseumi kogust
FOTO: Anu Ansu

PEATOIMETAJALT

Piret Õunapuu

Käesolev ajakirjanumber keskendub viimastel aastatel palju kirgi kütnud sihtasutuste teemadele. Ja kuigi tundub, et sihtasutuste moodustamise küsimustes on üldjoontes konsensusele jõutud (ehk see tehakse ära ngunii), on selleteemalise numbri kokkupanek avaldanud vastupanu ja võtnud oodatust rohkem aega.

Nii näiteks lootsime saada kolleegidelt Norrast Akershusi muuseumist sissevaate sellest, millised on nende 2002. aastal toimunud riikliku muuseumide konsolideerumisprotsessi (ehk maakondades tegutsevate muuseumide baasil sihtasutuste moodustamise) tulemused. Esmalt saime vastuseks, et sellest muutusest on liiga vähe aega möödas, et mingisuguseid põhjalikke järeldusi teha! Seejärel saime loa tõlkida artikli, mis kajastab Akershusi muuseumide teekonda ühinemisele, mis sai alguse 1979. aastal. Elkoige on kolleegid Norras rõhku pannud professionaalsuse tõstmisele ka väikestes muuseumides, nii et kompetentsikeskus (endiste kesksete maakonnamuuseumide näol) ei tähenda, et kompetentsikeskuses teatakse ja osatakse midagi, mida teistes muuseumides ei osata, vaid vastupidi, nende kompetentsi abil tõstetakse ka väiksemate muuseumide kompetentsi saamaks professionaalsel tasemel iseseisvalt hakkama. Akershusi muuseumide liit oli Norras ainulaadne ning sai oma märkimisväärse muuseumi ühendava ja arendava tegevuse eest 1987. aastal ka Euroopa Aasta Muuseumi auhinna.

Sihtasutuste plusside ja miinuste üle Eestis on juttu mitmes artiklis. Marju Reismaa vaatab sihtasutuste loomist riigi seisukohast, Hiiumaa muuseumi direktor Toomas Kokovkin ja Eesti Spordimuuseumi direktor Daimar Lell muuseumist seestpoolt. Sihtasutuse Eesti Vabaõhumuuseum kogust kirjutab peavarahoidja Elvi Nassar.

Lugeda saab ülevaadet 2014. aasta Eesti muuseumide aastaauhindadest ja Eesti Rahva Muuseumi vaibakonkurssist uue maja tarvis.

Näituste rubriigis teeb Ülle Kruus rännaku modernse naise maailma eesti kunsti- ja kultuuriloo Kersti Kolli koostatud näitusel Adamson-Ericu muuseumis. Eesti Rahva Muuseumi näitusemaja ajast, mis saab kohe minevikuks, annavad ülevaate Kristjan Raba ja Agnes Aljas.

Rubriigis „Ikkagi inimene“ vastab küsimustele Ildike Jaagosild, kauaaegne Eesti Rahva Muuseumi ja Eesti Põllumajandusmuuseumi töötaja ning Eesti Muuseumiühingu asutajaliige.

Leiunurgast leiame Sillaotsa talumuuseumi varahoidja Jüri Kusmini toreda loo muuseumi ajaloost ja traktoritest.

PÄEVATEEMA

AKERSHUSI MUUSEUMIDE LIIT

Erialane nimi muuseumide võrgustikule

LK 5

— KARI AMUNDSEN —

MIKS RIIGIASUTUS EI OLE MUUSEUMI JAKS PARIM JURIIDILINE VORM?

lk 12

— MARJU REISMAA —

LUUBI ALL

SIHTASUTUSE EESTI VABAÕHUMUUSEUM KOGU

LK 16

— ELVI NASSAR —

RIIGIMUUSEUMIST SIHTASUTUSEKS

Poole aasta mõtted

Lk 20

— TOOMAS KOKOVKIN —

SIHT JA ASUTUS

LK 23

— DAIMAR LELL —

MÕÕDUPUU

EESTI MUUSEUMIDE AASTAAUHINNAD 2014

LK 27

NÄITUSED

„MODERNNE NAINE“

Süvenemist võimaldav rännak kunsti- ja kultuuriloos

LK 32

— ÜLLE KRUUS —

NÄITUSEMAJA AEG

LK 36

— KRISTJAN RABA —

— AGNES ALJAS —

IKKAGI INIMENE

EESTI MUUSEUMI RAUDVARA

Intervjuu Ildike Jaagosillaga

LK 40

— PIRET ÕUNAPUU —

VÄRKSTUBA

PUURAHVA NIMED TEKSTIILIST SEINALE

LK 44

— KAAREL TARAND —

LEIUNURK

SPONSORITE ABIGA UUELE ELULE

LK 46

— JÜRI KUSMIN —

IN MEMORIAM

ELA-HEIGI MARTIS

LK 48

RAUL SALUMÄE

LK 49

TOIVO SIKKA

LK 50

Fetsund Lenseri muuseum eksponeerib palgiparvetamise ajalugu Glomma jõel. 1985. aastal lõpetati palgiparvetamine, millega oli seal tegeldud 1861. aastast alates. Ettepaneku muuseum rajada tegi Glomma palgiparvetamise sõprade selts koos metsaomanike ja puidukokkuostjatega. Muuseumile kuulub 2,5 km pikkune endine puidusorteerimise ala koos sinna rajatud ehitistega. Tegemist on nii materiaalse kui vaimse tööstusajaloo hoidmise ja eksponeerimise kohaga

FOTO: Akershusi Muuseum

AKERSHUSI MUUSEUMIDE LIIT

ERIALANE NIMI MUUSEUMIDE VÕRGUSTIKULE

— KARI AMUNDSEN —

AKERSHUSI MUUSEUMI MUUSEUMITEENISTUSE JUHT

Akershusis tegi kultuuripärandi valdkond läbi tõusu, kui 1979. aastal otsustati minna üle uuele muuseumistruktuurile. Akershusi muuseum oli riikliku rahastamise, majandusliku staatuse ja töötajate arvu poolest ligilähedane kõige suuremale muuseumile kogu Norras. Uues struktuuris mängisid kesket rolli kaks institutsiooni. Akershusi Muuseumide Liidust (AML) sai edaspidi nii erialase ressursi keskus kohalikele ajalooühendustele ja muuseumidele ning samal ajal Akershusi geograafilise piirkonna muuseum. Akershusi Muinsuskaitse Nõukogu (*Akershus Kulturvevnråd*, AMN) pidi olema organisatsioon tööks kultuuripärandi kaitse valdkonnas ja selle liikmed olid maakonnamuuseumid ja ajalooühendused. Selle mudeli järgi erines muuseumide organiseerimine Akershusis kõigist teistest maakondadest Norras. Uus muuseumi-

struktuur pidi aitama paremini kasutada muuseumide ressursse.

Eesmärk oli hea, selleni jõuda keeruline. Samas sai sellest, mis pidi olema efektiivse erialase koostöö demokraatlik platvorm, võimu ja juhtimise võitlusareen. Artikkel kajastab 20-aastast tegevust ja uurib muuseumistruktuuri Akershusis sellest ajast, kui Akershusi Muuseumide Liit 1982. aastal loodi, kuni rahvusliku ühinemisprotsessini 2002. aastal¹.

Kari Amundsen

PROFESSIONAALSUS – UUE MUUSEUMI ALUS

1979. aastal ei suutnud Akershusi muuseumid lahendada erialaseid ülesandeid rohkem kui näidata eelindustriaalse ajastu

¹ 2002. aastal viidi Norras läbi üleriigiline muuseumi-reform, mille tulemusena said maakondade keskmuseumidest maakonnas tegutsevate muuseumide ja ajalooühenduste kesksed organid. Akershusis asutasid praeguse sihtasutuse Akershusi maavalitsus ja Akershusi Muinsuskaitse nõukogu. Sihtasutuse juhatusse kuuluvad kaks liiget maavalitsusest ja kolm liiget muuseumide esindajate hulgast. (*Toimetaja märkus*)

Artikkel on tõlgitud: Amundsen, Kari 2013. *Forbunds-museet i Akershus. Faglig nav i et nettverk av museer. – I skyggen av nasjonen. Musealiseringen i Akershus.* Koost. Kari Amundsen; Odd Are Berkaak; toim Camilla Maartmann. Akademika forlag, Oslo/Trondheim, 229–249.

- 1 Hurdali ajalooeltsi kogud
- 2 Eidsvollli muuseum
- 3 Gardermoeni sõjalennunduse kogu
Ullensakeri muuseum
- 4 Nesi kogud
- 5 Gamle Hvam
- 6 Skedsmo koduloomuuseum
- 7 Urskog-Hølandi rong „Tertitten“
- 8 Linderudi suurvalu
- 9 Lørenskogi koduloomuuseum
- 10 Strømmeni osakond (kompetentsikeskus)
Kulturringen
- 11 Rælingeni koduloomuuseum
- 12 Fetsundi palgiparvetuse muuseum
- 13 Lommedali rong
- 14 Askeri muuseum
- 15 Oslofjordi muuseum
- 16 Ajalehekunstnike muuseum
Follo muuseum
Øigesti restaureeriv Akershus
- 17 Aurskog-Hølandi koduloomuuseum

Akershusi maakond

talupojakultuuri või olla kohaliku kogukonna kohtumispaik. Muuseumi vedasid entusiastlikud vabatahtlikud, kel olid head teadmised kohaliku kultuurist ja ajaloo, aga tähelepanu tuli pöörata ka sellele, et muuseumid pakuksid rahvale head museoloogilist teenust või täidaksid riikliku toetuse kriteeriume. Sellisele järeldusele jõuti 1979. aasta muuseumiaruandes.

Professionaalsusest sai Akershusi muuseumide olukorra parandamise võtmetegevus. Muuseum vajab palju erinevaid oskusi. Muuseumil peab olema nii teoreetiline kompetents kui praktiline valmisolek säilitada, teaduslikult uurida ja mõista ning kommunikatsioonikompetents. AMLi põhieesmärk oli koguda museoloogiline ressurss ühte kesksesse organisatsiooni.

1979. aasta muuseumiaruanne selgitas, mis on muuseumide põhilised tööülesanded, toetudes selles nii ICOMi definitsioonile kui Riigi Muuseuminõukogu muuseumide kirjeldusele. Aruandes pöörati tähelepanu ülesannetespektrile kohalikes muuseumides, lahendamata ülesannetele ja sellele, millised ülesanded ja isikkoosseisud on Norra kohalikes muuseumides tegelikult, ning tehti AMLile

ettepanek need ülesanded lahendada. Ettepanekud võeti vastu ilma sisulise diskussioonita. Kolmeteistkümnest ettenähtud töökohast olid kümme muuseumiprofessionaalse iseloomuga ning nendest viis olid teadustöötajate kohad. Töökohad olid jagatud teaduslikeks ja tehnilisteks ametikohtadeks. Esmalt täideti tehnilised ametikohad, seejärel teaduslikud, aga käelist tegevust pakkuvaid ametikohti ei täidetud keskmuseis kunagi.

Akadeemilised erialad olid suuremates muuseumides juba ammu esindatud, kuid 1970. aastatel asusid muuseumidesse tööle uus eriala esindajatena etnoloogid. Nad täitsid suures osas konservaatorete ametikohad. Akadeemiline professionaalsus oli muuseumiaruande teine märksõna. Aga kirjas oli ka, et „iga muuseum peab ise defineerima oma vastutus- ja tegevusala ja määrama erialase staatuse oma kasvuvõimaluste ja ambitsioonide järgi“. Teiste sõnadega, muuseumiaruandes selgitati nii akadeemilist kui kohalikku professionaalsust, kuid seda ei vastandatud teineteisele.

Muuseumimaastiku arendamine Akershusis oli ühiskonnamuutus, mis lõi uue koostöömustrit

muuseumidele ja uue struktuuri professionaalse arengu juhtimiseks.

„OTSTARBEKAS MUUSEUMISTRUKTUUR“

Struktuur koosnes erinevatest tasanditest ja elementidest. Ühe tasandi moodustas maakondlik asutuste süsteem, kuhu kuulusid rahva valitud maakonna kultuurinõukogu ja maakonna kultuuriadministratsioon ning maakonna muinsuskaitse spetsialist. See oli ametlik valitsemistasand. Suhted nendega olid maakondlikult ja riiklikult reglementeeritud. Diskussioon selle asutuste süsteemi otstarbekuse üle toimus rahvuslikul tasandil ja oli seega väljaspool Akershusi muuseumi kontrolli.

Muuseumistruktuuri kandis jätkuvalt AMN, defineerides end kui ühendorganisatsiooni, mis koosnes vabatahtlike seltsingute ja kohalike muuseumide esindajatest. Siin oli selgelt väljendatud põhimõte, et organisatsiooni liikmed on võrdsed. AML oli loodud seltsina, selle juhatus valiti osaliselt üldkogul. AMLi finantseerimine jagunes ametliku rahastuse ja omatulu vahel.

Struktuuri ei saanud pidada otstarbekaks, jätkuvalt polemiseeriti, milliseid muuseume on Akershusis vaja. 1991. aasta aruandes leiti, et kuigi erialase kompetentsi tõstmise ning töötajate arvu suurendamisega saavutatakse kohalikes muuseumides parem olukord, ei arutatud nende arenguplaane ega vajadusi keskorganisatsioonis ikkagi. Vastutavad isikud soovisid küll parandada oma muuseumide tööd, kuid mitte muuta nende eesmärke.

KOOSTÖÖ MAAKONNA MUINSUSKAITSE SPETSIALISTIGA AKERSHUSIS

Muuseumitöö jaoks oli suure tähtsusega koostööühustik maakonna muinsuskaitse peaspetsialisti (*fylkeskonservator*) ja muuseumide vahel. 1977. aastal olid Norra kunsti- ja kultuuriajaloo muuseumid soovitanud, et maakonna muinsuskaitse spetsialistid viidaks maakondade keskmuseumide juurde. Kui Akershusi muuseumiaruanne 1979. aastal valmis, arutati maakonna muinsuskaitse spetsialisti küsimust ministeeriumis. See ei saanud lõplikku lahendust ajaks, kui muuseumiaruanne valmis, ja juhtkond võttis uue muuseumikorra vastu segases olukorras.

Maakonna muinsuskaitse peaspetsialist, arhitekt Kjeld Magnussen oli muuseumiaruande valmis kirjutanud, ja miski ei viidanud sellele, et tal võiks olla teistsugune arvamus. Kuid olukord muutus. Magnussen lahkus maakonna muinsuskaitse peaspetsialisti kohalt 1981/82. aastal, tema järglaseks sai Thora Margrethe Holmen. Allikad annavad põhjust arvata, et tema ettekujutus muuseumimaastikust ja selle struktuurist Akershusis erines eelkäijate omast. Holmen rõhutas, et maakonna muinsuskaitse peaspetsia-

listi ametikoht peab edaspidi olema erialaorgan, millele alluvad kohalikud muuseumid. Holmen seadis oma vastutusala üle maakonna muinsuskaitse peaspetsialisti traditsiooniliste võimupiiride. Tema arusaam edastas selgelt Norra kunsti- ja kultuuriloo muuseumide soovitusi.

Tekkinud konflikte võib osaliselt selgitada lahtirääkimata vastutusaladega. AMN oli andnud maakonna muinsuskaitse peaspetsialistile ülesandeid, kuid ei olnud selgitanud selle ametikoha võimupiire. Otse vastupidi, öeldi, et koostöö ja tööjaotus peab käima, nagu on kindlaks kujunenud, nii nagu uued üksused endale struktuuris koha leiavad. 1985. aastal võeti teema üles aruandes *Maakonnatasandi muinsuskaitse Akershusis. Koostöö maakonna muinsuskaitse peaspetsialisti, Muuseumide Liidu ja Akershusi Muinsuskaitse Nõukogu vahel*. Maakonna muinsuskaitse peaspetsialist oli esitanud märgukirja, kus kritiseeris teravalt nii AMLi kui AMNi. AMN juhib oma vastuses kriitiliselt tähelepanu sellele, et maakonna muinsuskaitse peaspetsialist ei ole mainitud küsimustes võtnud ühendust ameti nõukoguga ega AMLiga, ja tegi ettepaneku muuta kehtivat töökorraldust. AMN toob esile ka, et maakonna muinsuskaitse peaspetsialist ei saa kuulutada ennast ainuvastutavaks muuseumi taseme ja arengu eest, kuna institutsioonide vahel on selge tööjaotus ja maakonna muinsuskaitse peaspetsialist on ametlikult haldusorgan selgelt defineeritud piiride ja ülesannetega, aga AML ja AMN on iseseisvad eraõiguslikud organisatsioonid, mille ülesanded olid defineeritud vastavate määrustega.

Tööülesanded ei olnud siiski piisavalt selgelt defineeritud. Kõigil kolmel osapoolel oli ametialane vastutus ja võim Akershusi muuseumide osas. Probleem seisnes selles, et see kõik ei olnud korralikult kindlaks määratud. AMN oli veendunud, et nõukogu korraldab maakonnas muuseumiasju ja AML on teiste muuseumidega võrdne. Maakonna muinsuskaitse peaspetsialist oli omalt poolt kindel, et nii AMN kui AML alluvad temale. Ta hoolitses AMNi liikmena väga selle eest, et AML ei saaks liiga suurt võimu teiste muuseumide üle. AMNi märgukiri lõppes üleskutsega maakonna kultuurijuhile mitte arutada maakonna muinsuskaitse peaspetsialisti märgukirja, kutsuda üles taastama koostööd AMNi ja AMLi vahel ning kindlustada, et muinsuskaitse Akershusis järgiks rahvuslikke standardeid. AMNi reaktsioon näitas, kui keeruline organ oli „otstarbekas muuseumistruktuur“ praktikas. Teemat arutati mitu aastat ja koostööprobleemide tõttu algatas maakonna kultuurijuht 1990. aastal uue muuseumiaruande koostamise.

Selles aruandes olid Akershusi muuseumide vajadused ja eesmärgid lõpuks läbi räägitud ning arutletud muuseumistruktuuri ja selle otstarbekuse üle. Aruandes määrati põhimõtteliselt

kindlaks, et AML on kultuurilooline muuseum, mitte ainuüksi teenuse pakkumise baas kohalikele muuseumidele. Sellega sai AML kui maakonda hõlmav muuseum vabama rolli, kuid säilis kohustus toetada kohalikke muuseume. Aruandes esitati ka ettepanek suurendada töötajate arvu: täita 1979. aastast puuduvad viis ametikoha ja luua kolm teaduslikku ning kaks tehnilist ametikohta. Veel kord näitas Akershus tahet panustada tugevalt kesksesse muuseumi-organisatsiooni. Maakonna kultuurijuhatus tuli ettepanekute juurde tagasi 1993. aastal, kuid ei eraldanud siis vahendeid, et töötajaskonna arvu kasvatada. Aruanne soovitas tugevdada suurimaid kohalikke muuseume, andes neile suurema vastutuse. 1991. aastal olid kohalikes muuseumides rohkem alalisi töötajaid ja see lubas neil võtta suuremat erialast vastutust. Piirkonnastumine oli osa 1990. aastate muuseumidiskursusest.

Aruanne näitas samal ajal ka selgeid lahk- arvamusi Akershusi muuseumide edasise käe- käigu osas. Maakonna muinsuskaitse peaspetsialist soovis tugevdada kohalikke muuseume muuseumitöö regionaliseerimise kaudu vastu- pidi tsentraliseerimissoovile, mida AML esindas. Aruandes soovitati ka muuta AML sihtasutuseks, et kujundada ümber muuseumi asendit AMNi ja maavalitsuse suhetes. Kinnitati, et AMNi roll AMLi juhtorganina säilib.

1990. aastatel muutus koostööhustik AMLi ja maakonna muinsuskaitse peaspetsialisti vahel

taas. 1993. aastal AMLi muuseumijuhiks saa- nud Inger Jensen ning Tove Nedrelid, kes asus maakonna muinsuskaitse peaspetsialisti ameti- kohale 1994/95, jõudsid üksmeelele selles, mis puudutas erialast organiseerumist Akershusis. Nii oli kergem leida probleemidele lahendust. Maakonna muinsuskaitse peaspetsialist Thora M. Holmen töötas eesmärgiga suurendada koha- like muuseumide personali. See oli vastupidine suund erialase ressursi tsentraliseerimisele. Tove Nedrelid oli nõus selle rolliga, mida muuseu- miaruanne omistas AMLile Akershusis. Võimu- võitlus maakonna muinsuskaitse peaspetsialisti ja AMLi vahel oli lõppenud ning muuseum võis panna suuremat rõhku erialasele arendustööle, saades olulist toetust kõrgemalseisvalt organilt.

MUUSEUMID ÜLDISELT JA UURIMINE SPETSIAALSELT

AMLi ülesanne jagunes kaheks: 1) jagada erialast teavet kohalikele muuseumidele ja ajalooseltsidele, 2) ehitada üles Akershusi maa- konnamuuseum. AMLi juhi Liv Hilde Boe jaoks oli tähtis, et muuseum suudaks ühel päeval olla teenusepakkuja, kuid ta oli ka üsna veendunud AMLi ülesannete dihhotoomias. Muuseum tegi näitusi, täitis dokumenteerimis- ja uurimisüles- andeid – siin oli keskne Akershusi maakonna vaatenurk. Tähtis oli ehitada üles AML kui Akershusi ajaloolise arengu kompetentsikeskus. AMLi näituseruumid ei võimaldanud teha suurt ja vanaaegset näitust maakonna ajaloost. See- tõttu oli olulisem valmistada maakonna teemat katvaid ajaloonäitusi, kõigile mõistetavate prob- leemide teaduslike meetoditega käsitlusi. Boe kordas paljude dokumentides, et teadustööd ei ole Akershusi muuseumides tehtud, ning ta pidas siinjuures silmas koduloomuuseume, sest AMLi ajutised näitused, mis põhinesid kuraator Arne Lie Christenseni tööle, ja kindlasti ka näi- tus „Lapsepõlveprojekt“ 1991. aastast tuginesid teadustööle.

Boe uskus kindlalt, et professionaalsus ei tähenda ainult teenuste pakkumist muuseumide soovide kohaselt, vaid tuleb leida teaduslik alus kohalike muuseumide arendamiseks. Teaduslik uurimistöö on professionaalsuse tuum.

Kõik AMLi muuseumijuhid on arvanud, et muuseumi tegevused, nii majasisene töö kui koostöö teiste muuseumidega, peavad igal tasandil põhinema teaduslikul uurimistegevusel. Nii võeti ICOMi muuseumidefinitsiooni keskne osa – „uurimine ja oskuste arendamine“ Akershusi muuseumide kaardile. AML juhtis tähelepanu, et ka Norras tervikuna pandi uuri- mistööle muuseumides rohkem rõhku. Inger Jensen jätkas teadustegevuse tähtsustamist, kuid veidi teisiti. Muuseumiseadus (1991) andis AMLile suurema erialase vabaduse ja seejärel võimaluse ise seada uurimisprioriteedid. Jenseni

Akershusi Muuseumide Liit (AML) pidas oluliseks fotokogu koon- damist ja suure fotoandmebaasi loomist ning hea fotolabori olemasolu. Nii on olnud võima- lik pakkuda teenust terves maakonnas tegutsevatele muuseumidele
FOTO: Akershusi Muuseum

Gamle Hvami muuseum eksponeerib suurtalu, kuhu kogutakse 1980. aastate keskpaigast ka ajaloolisi aiataimi. Muuseumis on mahukas andmebaas sealsetest taimedest, nendega seotud lugudest ning taimede täpsetest kirjeldustest (sordinimetused jne)

FOTO: Mari Marstein

ülesanne oli saavutada muuseumi muutmine sihtasutuseks, samuti tuua konservaatoreite ametijuhendisse sisse aeg teadustööks. Koostati kaks arengukava: *Akershusi muuseumid kuni aastani 2000 – Akershusi muuseumide strateegiline plaan 1996–2000* ja *Uus teadmine – oskuspõhisus ja teaduslik uurimistöö Akershusi muuseumides 2002–2005*, mis juhtisid uutele dokumenteermise ja teadustöö ülesannetele rahvuslikul ja regionaalsel tasandil. 1990. aastate lõpuni ei olnud üldse arutatudki küsimust, kas teadustöö võiks olla Akershusi muuseumides kohta, ja seda huvitavam on, kuidas see saadi toimima.

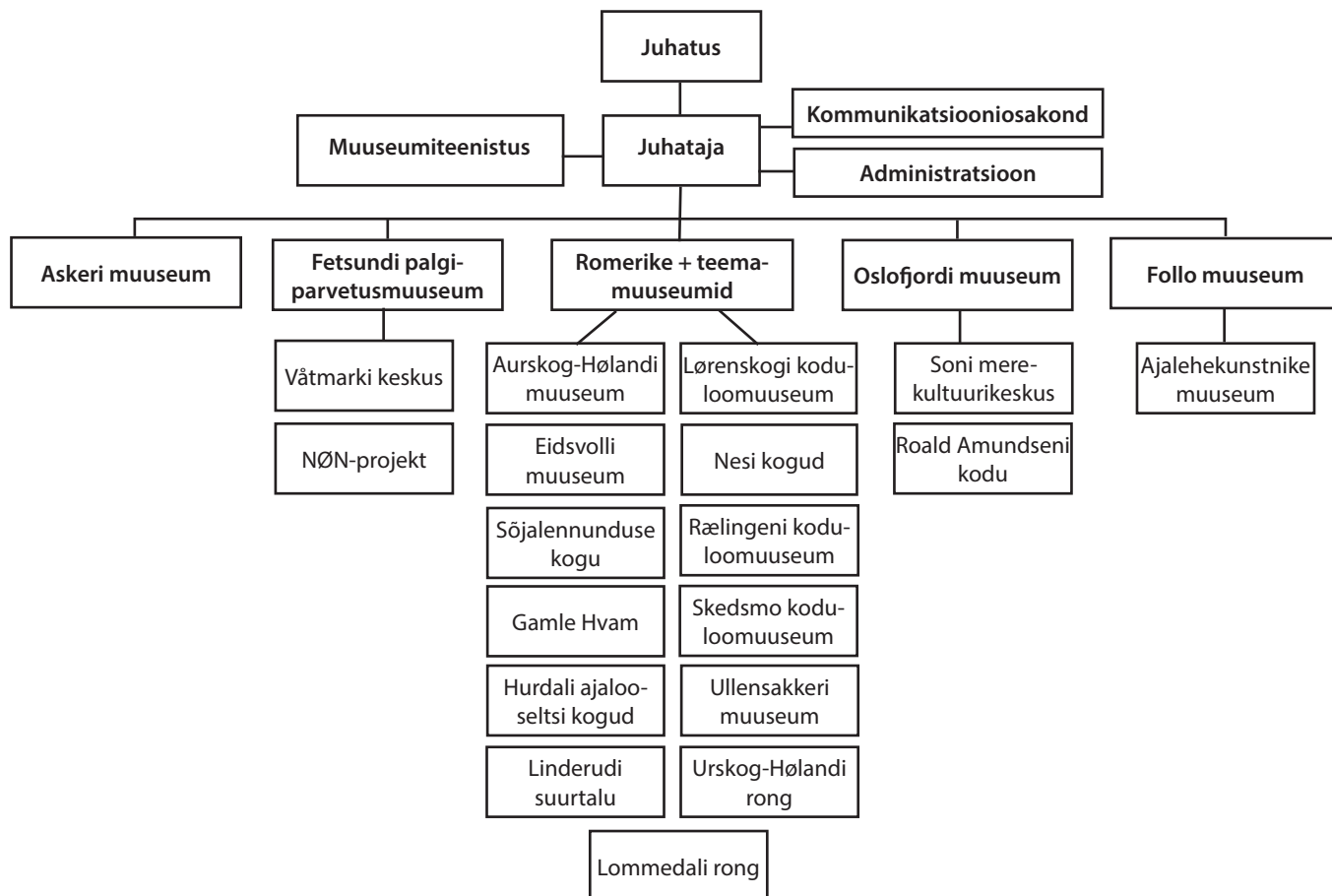
AKERSHUSI MAAKONNAMUSEUMI SIHTASUTUS – KULTUURILOOLINE KOMPETENTSIKESKUS JA MUUSEUM

1992. aastal reorganiseeriti Akershusi Muuseumide Liit ümber organisatsiooniks Akershusi Maakonnamuuseumi Sihtasutus – kultuurioluline kompetentsikeskus ja muuseum. Nimi „Akershusi Muuseumide Liit“ ei tekitanud publiku hulgas piisavalt positiivseid seoseid. Nimevahetus ei olnud ilmselt pöördepunkt muuseumi ajaloos, kuid oli möödapääsmatu AMLi tegevuse ümbermõtestamisel. AML oli tegelikult maakonnamuuseum. Avalikkus aga ei sidunud seda nime maakonna keske muuseumiga. Nimeprobleem sisaldas ka vajadust seada fookusesse nii muuseumi kui kompetentsikeskuse maakonnaülene roll. AMN kutsus selles küsimuses kokku nii juhatuse kui nõukogu koosoleku. Juhatuse oli muutusega nõus, kuid nõukogu liikmete hulgast oli kaks vastu. Ühe argumentid olid majanduslikud: kardeti, et

maavalitsus tunneb kohustust tõsta nime tõttu toetuse suurust rohkem kui teistele kohalikele muuseumidele. Teine argument oli poliitiline. Arvati, et AML tahab suurendada võimu kohalike üksuste üle, muutuda neist tähtsamaks ja nii lõhkuda võrdsust.

Nimevahetus näitab küllalt hästi, et iga ettepanek, mis muudab suhteid muuseumide vahel, leiab vastuseisu.

Tegelikult andis üleminek liidust sihtasutuseks võimaluse muuta võimuhakordi AMNi, AMLi ja maavalitsuse vahel ja oli nii tõeline pöördepunkt. 1996. aastal otsustati pärast pikki läbirääkimisi muuta Akershusi maakonnamuuseum sihtasutuseks, mille asutajad on Akershusi maavalitsus ja AMN. Hädavajalik oli muuta muuseum oma „äritegevusega“ juriidiliseks üksuseks ja esmalt tuli leida rahastus, et muuseum saaks kolida Strømmeni vana raekoja hoonesse. Kõik see sisaldas institutsiooni professionaliseerumist. Üleminek sihtasutuseks andis võimaluse mitte muuta organisatsiooni struktuuri ja seetõttu ei läinud tülik. Kõik teadsid, et see oli vaid nimemuutus. AMLi kõrgeim võim oli seejärel juhatuse, mitte AMNi üldkogu. Maakonna kultuurijuht kindlustas ka edaspidi oma juhtimisõiguse, tehes sihtasutuseks ülemineku heakskiitmisel ettepaneku, mis sisaldas tingimust: „Maakonna kultuurijuht seab toetuse kasutamise tingimused.“ AMNi kui üldkogu roll oli sellega maha mängitud ja AMN oli kaotanud võimust kõige rohkem. Muudatus andis AMLile rohkem vabadust seada oma tegevuses prioriteete, nagu muuseumiaruanne oli 1991. aastal eesmärgiks seadnud.

Akershusi muuseumide praegune organisatsioonikaart

Kõigil kohalikel muuseumidel (neid on erinevate osakondade all 18) on oma organisatsioon (ühast kolme-nelja inimeseni), oma kogud ja teatud eelarve, mille üle ise otsustada.

Muuseumiteenistuse alla kuuluvad:

- Maakondlik ehitusekspertiis (muinsuskaitse)
- Õigesti Restaureeriv Akershus (koolitused ja restaureerimisalane nõu)
- Ühised fondihoidlad ja konserveerimine

- Arhiiv
- Kogude järelevalve
- Kaasaja dokumenteerimine
- Konserveerimine
- Fotoarhiiv ja labor
- Uurimine
- Kulturringen (traditsiooniliste käsitöövaldkondade meistrkursused)

VÕIMUVÕITLUS MASKEERUS PROFESSIO-NAALSUSE TAHA

Erialase nõustamise vajadus käis kahe kanali kaudu. Tähtsaim neist oli, et koduloomuuseumid andsid oma vajadustest teada AMLile, kes siis püstitas ülesanded. Selles suhtes oli kohalik muuseumitöö juhtival kohal. AML võis püstitada ülesandeid seatud prioriteetide järgi, kuid kohalikud vajadused määrasid lõpuks selle, millist nõustamisteenust tegelikult pakuti. Mõnikord oli AMLil nii palju tegemist kohalike muuseumide ülesannete täitmisega, et kannatasid enda tegemised. Teise kanalina organiseeris AML tööjõu ja vahendid kogude arvelevõtuks ja digitaalseks kataloogimiseks. Kataloogimise kvaliteet oli parim seal, kus rakendati kohalikku kompetentsi.

Muuseumialased teenused olid suunatud kohalike muuseumide vajadustele. Muuseu-

mid, eriti väiksemad, olid olukorraga rahul. Edenemine oli tuntav, muuseumid kogesid, et neid võeti kuulda – „oli vaja võtta ainult telefon“. Olla kompetentsikeskuse katuse all oli eriti turvaline neile muuseumidele, kus puudus oma erialane kompetents. Kuid ametikohtade loomine AMLis läks aeglaselt. Kuigi esimestel aastatel tegutses AML operatiivselt, lõpetati poolametlike muuseumide toetusmeetmed. AMLi juht Liv Hilde Boe pidi selle probleemi lahendama. Selle asemel, et keskenduda sellele, kuidas AML suudaks toime tulla kõigi kohalike muuseumide ülesannetega, pani ta rõhku kohapealse kompetentsi kasvatamisele. Et kohalikud muuseumid saaksid ise hakkama, vähendas Boe AMLi juures juhtimiskeskust ja AML korraldas neile selle asemel kursusi, kohtumisi ja õpitubasid. „Muuseumide kokkusaamine“ oli üks neist. Seal nii õpiti kui toimusid ka arutelud. 1990.

aastatel korraldati üritusi paralleelselt päevasel ja õhtusel ajal, et osaleda saaksid nii põhikohaga töötajad kui vabatahtlikud. Kokkusaamised toimusid 2–4 korda aastas ja lõpetati alles seejärel, kui ühinemisprotsess aset leidis. 1991. aasta muuseumiseadus tegi kokkusaamise muuseumidele kohustuslikuks, sellest osavõtt sai toetuste kriteeriumiks. Samal arvamusel oli ka hilisem kultuuripärandi juht Tove Nedreliid – mõlemad pidasid neid kokkusaamisi kohalikul tasandil olulisteks.

Kui Boe kümme aastat hiljem ameti maha pani, oli AMLis ikka 7–8 põhikohaga töötajat, kuid maakonna kohalike muuseumide erialane kompetents oli kasvanud. AMLis ei loodud kunagi neid ametikohti, mis pakuti välja esimeses või teises muuseumiseaduses kuni ühinemisprotsessini, mis leidis aset 2002. Leiti, et on efektiivsem, kui keskusse palgatud erialainimestega teevad kohalikul tasandil koostööd kindlad töötajad. Tulemused olid paremad nii haldustöös, tehti rohkem ja õnnestunumaid näitusi, paremini edenes kataloogimine – kompetents tõusis igal tasandil. Muutus oli võimalik tänu sellele, et kohalikul tasandil tõsteti mõnevõrra töötajate arvu, ja tulemuseks olid kompetentsed muuseumid.

Taoline süsteem, kus professionaalsed oskused koguti kokku, äratas muuseumimaastikul tähelepanu. Akershusi näide seati üles kui eriline ja innovaatiline ning AML sai 1987. aastal Euroopa Aasta Muuseumi auhinna. AML töötas oma mudeli järgi välja muuseumide arendusplaan teistele maakondadele. Akershusi mudel sai aluseks ka muuseumide ühinemisprotsessile 2002. aastal. AML suutis tuua Akershusi muuseumikaardile nii, nagu kohalikud muuseumid seda ialgi poleks suutnud. Keskendumine professionaalsusele ning rahaline panustamine andsid tulemuse. Näitus „Reis Akershusi – näitus maakonna kultuuriloost“, mis avati 2000. aastal, oli erialameeskonna töö tulemus. Seda võib pidada maakonna kultuuripärandi näituseks, mille koostamine oli võetud AMLi üheks peaesmärgiks 1979. aastal. Näitusel vaadeldi Akershusi üldiselt ja käsitleti kõiki valdkondi, mis olid võetud muuseumi teadusplaani. Nii oli näituse teema oma lähtepunktist alates uuenenud ja rääkis, kuidas Akershusi kultuur on toiminud sajandite jooksul. Väljapanekust kirjutati ka ajakirjas *Muuseumiuudised* (nr 3, 2001), kus juhitakse tähelepanu selle kõrgele professionaalsele tasemele. Ka AMLi uurimisprojektid tegid Akershusi muuseumi nähtavaks. Mitmed töötajad kaitsesid doktorikraadi. AML astus kultuuriloolise muuseumi ja kompetentsikeskusena suure sammu edasi, kuid endiselt tuli pidada silmas, et muuseum käiks ajaga kaasas.

KOKKUVÕTTEKS

1970. aastate demokraatlikes oludes tehti ettepanek muuta Akershusi muuseumistruktuuri nii, et selles oleksid kõik osapooled võrdsed. Struktuur pidi toetuma osaliselt riiklikule ülalpidamisele. Akershusis valitud muuseumimudelit tuleb vaadelda selles valguses, et olukord ressursidega oli Akershusis kurvastav. Sooviti küll teha muuseumi paremaks, kuid mitte muuta neid radikaalselt. Kohalike muuseumide omanikud ja kultuuripärandi aktivistid kaitsesid oma muuseumi, eriti mõjukas oli Romerike Ajalooselts. Aga hoolimata tugevast kohalikust eestvedamisest oli muuseumide professionaalne tase maakonnas madal või peaaegu olematu. Konflikt professionaalsuse ja vabatahtlikkuse vahel ilmnis arutelus selle üle, mis on AMLi ülesanded, milliseid prioriteete tuleb seada, ja mitte vähem tähtis polnud ka, kes otsustab. See oli klassikaline võimuvõitlus struktuuris osalejate vahel. Osalejate vastutusala ei olnud selged.

AMLi omanikusuhted tekitasid konflikti, kõik osapooled tahtsid saada kontrolli juhtiva muuseumiüksuse üle. Olukord lahenes pärast muuseumi muutumist sihtasutuseks 1996. aastal. Suur mõju struktuuris oli AMNil. Nõukogus arutati ka muuseumide ja ajaloooseltside vahekorra üle. Piirkondlikud ajaloooseltsid olid kohalike ajaloooseltside katusorganisatsioonid ja tundsid end alaesindatutena. Esindatus oli oluline nõukogu töö juhtimises, kuid see puudutas ka AMLi ja maakonna muinsuskaitse peaspetsialisti. AMNil ei olnud struktuuris kunagi õiget kohta, kui vaadata kaugemale lihtsalt osalemisest AMLi üldkoosolekutel. Kolmandana tuli tähelepanu pöörata asjaolule, et maakonna muinsuskaitse peaspetsialisti töö- ja võimuala oli küll kirjas üldises ametijuhendis, aga see ei vastanud Akershusi muuseumide olukorrale.

Võimuvõitlusest olid haaratud maakonna muinsuskaitse peaspetsialist ja AMN. Kuid suurim lahkeli oli professionaalsuse küsimuses, selle aluseks on lause „Oskused on võim“. Erinevad oskuste vormid tegutsesid paralleelselt üksteise kõrval, kuid mitte alati samas suunas või samal eesmärgil. Kohalik ja akadeemiline muuseumitöö oli pikka aega vastandatud. Taoline konflikt kestis aastail 1982–2002. Kuid hoolimata eriarvamustest ja võimuvõitlusest või ehk seetõttu, et need kaks muuseumivaldkonda on toiminud külg külje kõrval, on Akershusi muuseumid nüüdseks täiesti uuel professionaalsel tasemel, kui uus „otstarbekas muuseumistruktuur ja maakonda kattev muuseumivõrgustik“ on loodud.

Norra keelest tõlkinud Heli Nurger.

MIKS RIIGIASUTUS EI OLE MUUSEUMI JAOKS PARIM JURIIDILINE VORM?

— MARJU REISMAA —

KULTUURIMINISTEERIUMI MUUSEUMINÕUNIK

Marju Reismaa

Viimase kolme aasta jooksul on riik asutanud viis uut muuseumide sihtasutust: SA Narva Muuseum, SA Eesti Vabaõhumuuseum, SA Eesti Tervishoiu Muuseum, SA Haapsalu ja Läänemaa Muuseumid ning SA Hiiumaa Muuseumid. Juba varasemast ajast tegutsevad SA Virumaa Muuseumid (2002) ning SA A. H. Tammsaare Muuseum Vargamäel (2003). Kui 13 aastat tagasi rääkisid idee vastased sihtasutamisest kui ärastamisest ja kohe-kohe eesootavast pankrotist, siis tegelik elu on tõestanud, et nii see siiski läinud ei ole. Vastupidi, senine kogemus näitab, et sihtasutusena tööd jätkanud muuseumid on suurendanud külastajate arvu ning muutunud laiema juhtimiskompetentsi toel kuluefektiivsemaks, mis aitab panustada rohkem muuseumi sisuliste eesmärkide saavutamisse. Tänapäevase muuseumi juurde kuuluvad juba täiesti enesestmõistetavalt ka hariduslik tegevus, seminariruumid, samuti muuseumipood ja toitlustamine, mis annab muuseumile lisaks kogumis- ja säilitustööle kultuuriettevõtte rolli. Sellise asutuse opereerimine

vajab vabamaid tegevusvõimalusi ja konkreetsemat juhtimismudelit, kui seda võimaldab jäik riigiasutuse vorm, mis on mõeldud eelkõige riigivõimu teostamiseks ning administratiivseteks toiminguteks.

Samas on sihtasutuse vormi ka ülemüstifitseeritud. Tegelikult ei ole sihtasutus mingi imevits, mis üleöö kuu taevast alla toob ja jaanuarikuus lumikellukesed õitsema paneb. Kõik sõltub ikkagi inimestest. Kui töötajad, juhatus või nõukogu ei oska või ei taha sihtasutuse eeliseid ära kasutada, siis pelk juriidilise vormi muutus midagi paremaks ei muuda. Oluliseks kaalutluseks maakondades tegutsevate sihtasutuste asutamisel on olnud võimalus kaasata muuseumi tegevusse laiapõhjalisema juhtimismudeli kaudu kohalikke spetsialiste ning kohalik omavalitsusüksus, kelle territooriumil tegutsetakse. Näiteks Hiiumaa või Saaremaa muuseumi arendus- ja juhtimisotsuseid ei peaks tegema *de jure* kultuuriministeriumist, vaid neid võiks langetada asjatundlik, kogukonnaga seotud sihtasutuse

nõukogu. Suurim erinevus riigiasutuse ja sihtasutuse vahel ongi minu hinnangul erinev juhtimismudel. Riigiasutuses on n-ö ainuvalitseja ehk direktor, sihtasutuse puhul juhatus (muuseumides meil kõikjal praegu üheliikmeline, kuid võib olla ka suurem), kes tagab igapäevase majandustegevuse, ja nõukogu, kes ei ole niisama nõuandev organ, vaid kavandab reaalset sihtasutuse tegevust, korraldab juhtimist (st palkab ja vabastab ametist juhataste) ja teostab järelevalvet sihtasutuse tegevuse üle. Mõlemad organid vastutavad ka varaliselt sihtasutusele tekitatud kahju eest.

Lühidalt on sihtasutuse eelised majandustegevuse korraldamisel riigi- ja munitsipaalmuuseumiga võrreldes järgmised:

- paindlikum ja asutusekesksem juhtimismudel;
- asutajate ja nõukogu liikmete kaudu saab muuseumi tihedamalt selle valdkonna ja tegevuspiirkonnaga siduda;
- nõukogu tagab liikmete kaudu laiemat juhtimiskompetentsi;
- nõukogu kui kollektiivse otsustusorgani arvamuste paljusust aitab teha parimaid otsuseid;

Ants Laikmaa
majamuuseumi
avamine Taeblas
5. juunil 1960.
Lindi lõikab
läbi Eesti NSV
kultuuriminister
A. Ansberg.
Praegu SA Haapsalu ja Läänemaa Muuseumid.
SA Haapsalu ja Läänemaa Muuseumid kogu
HMF 12:2
FOTO: R. Kalk

SIRVILAUAD

Eesti Ajaloomuuseumi Maarjamäe loss suletakse ehitustöödeks 31. augustil, et avada uksed pidulikult taas 2018. aastal, mil Eesti Vabariik saab saja-aastaseks. Eelseisvate tööde käigus saab korda Maarjamäe lossi park, valmivad väliekspositsioonid, ajaloost inspireeritud laste mänguala, mõnusad puhke- ja piknikukohad. Pargis saab peagi korraldada mitmesuguseid vabaõhuüritusi, vaadata välikino ja nautida kontserte. Endise suvemõisa pargis leiavad koha Eesti Filmimuuseumi maja ja uus hoidlahoone. Eesti Ajaloomuuseumi näitus „Riik malelual. Saksa okupatsioon Eestis 1941–1944“ on avatud Maarjamäel renoveeritud tallihoones. Eesti Ajaloomuuseumi ja Tartu Mänguasjamuuseumi näitus „Lapsed ja sõda. 1941–1945“ on 13. maist 2015 avatud Suurgildi hoones.

Eesti Meremuuseumi rahvusvaheline konverents „Kogukonna kaasamine ja osalus teemamuuseumides“ toimub Tallinnas 2. ja 3. septembril. Kaasaegne muuseum on oma olemuselt avatud ja kaasav, kuidas aga kaasata külastajat või uurijat, kui muuseumi käsitletavad teemad kajastavad vaid väikese osa elanikkonna igapäevast eluolu? Konverentsil on vaatluse alla võetud mitmete välisriikide (Soome, Taani, Hollandi, Inglismaa, Saksamaa ja Belgia) ja Eesti muuseumide kogemused selles valdkonnas. Konverentsi töökeel on inglise keel. Täpsemat info ja registreerumismõimaluse leiad Eesti Meremuuseumi kodulehelt.

Eesti Meremuuseum tähistab kogumiskampaania „Minu päev merel“ muuseumi 80 aasta juubelit. Mälestusi on kirja panema oodatud igaüks, kelle mälestuste hulka kuulub mõni laeva- või paadisõit. Täpsemat infot kogumiskampaania kohta leiad lehelt <http://meremuuseum.ee/kogumine/et/#/p/avaleht>.

Kadrioru kunstimuuseumis on kuni 4. oktoobrini avatud näitus „Ehe kunst või petukaup?“.

Kumu kunstimuuseumis saab 13. septembrini vaadata näitust „Kodus ja võõrsil. Raymond Pettibon: Ameerika unelma elades. Marko Mäetamm: Tunne end nagu kodus“. Täpne näitusekava muuseumi kodulehelt.

Eesti Tervishoiu Muuseumis on avatud püsinäituse tervishoiuteemaline osa. Nüüdsest on kogu muuseum külastajatele avatud ning laiaulatuslik renoveerimine lõppenud.

Eesti Loodusmuuseumis on kuni augusti lõpuni avatud näitus „Õised tiivulised“, mis kõneleb kakkude ja ööliblike elust.

Oluliseks kaalutluseks maakondades tegutsevate sihtasutuste asutamisel on olnud võimalus kaasata muuseumi tegevusse laiapõhjalisema juhtimismudeli kaudu kohalikke spetsialiste ning kohalik omavalitsusüksus, kelle territooriumil tegutsetakse.

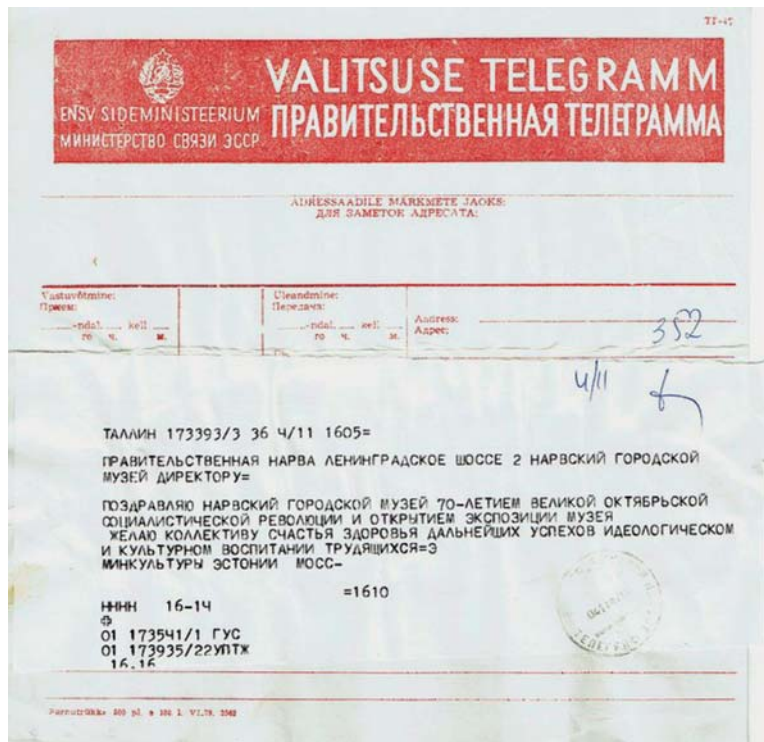
- juhti ei määra ametisse ega vabasta ametist minister, vaid sellega peab nõus olema enamik nõukogu liikmetest;
- juhtimisotsuseid saab vastu võtta kiiremini kui riigiasutustes;
- vabam ja paindlikum tegutsemisviis asutuse tulude ja kulude arvestamisel, omatulu teenimisel ja asutuse vara kasutamisel;
- kogu asutuse tulu jääb sihtasutuse põhitegevuse kasutusse;
- kui eelarveaasta lõpeb, ei ole järgmisesse aastasse ülekantavate riigieelarve vahendite piirangut (riigiasutuses on see 3%);
- kaasfinantseerimise võimalused erinevatest fondidest on paindlikumad kui riigiasutuse puhul.

Lisaks n-ö tehnilistele eelistele on minu hinnangul just muuseumide puhul veel üks väga oluline põhjus riigiasutuse vormist loobumiseks, millest seni ei ole kõva häälega räägitud. Muuseumide ülesanne on teatavasti vahendada ja tõlgendada oma kogusid. Kogumistegevus ja näituste koostamine on teatud mõttes ka ajaloo loomine ja interpreteerimine – nii määratakse ära, mis on väärt mäletamist. Olete vast tähele pannud, et elame praegu tohutu poliitilise korrektsuse ajal, kus kõige tähtsam on kahjuks mulje ja maine. Jah, ideaalis peaksid muuseumid olema sõltumatud, kuid riigimuuseumil, kel on oma staatusest tulenevalt vaikimisi „riiklik tellimus“ olla neutraalne ja (igavalt) poliitiliselt korrektne, on sellises olukorras väga keeruline kaasa rääkida vähegi tundlikematel teemadel ehk teiste sõnadega – olla ühiskonnas olulisel positsioonil, mitte lihtsalt turvaline taustapilt, kuhu riiklikke väliskülalisi viia. Kindlasti ei ole riigimuuseumid tänases Eestis sõna otseses mõttes riigi ideoloogilised ja poliitilised tööriistad, kuid kaudselt on see seos siiski paratamatult olemas ning sageli tõmmatakse võrdusmärk riigimuuseumi näitusepoliitika ja Eesti Vabariigi n-ö ametliku seisukoha vahele. Riigi asutatud sihtasutus on tegelikult poolik lahendus selle „riikliku maskoti“ kuvandi lõhkumisel, kuid hetkel on see parim variant võimalikest.

Kultuuriministeeriumi valitsemisala arengukava 2016–2019 näeb ette, et 2018. aasta lõpuks tegutsevad kultuuriministeeriumi haldusala riigimuuseumina edasi Eesti Ajaloomuuseum, Eesti Kunstimuuseum ja Eesti Rahva Muuseum ning ülejäänud kultuuriministeeriumi haldusala

Eesti NSV
kultuuriminister
Albert Laus
saatjatega Sassi-
Jaani talu õuel.
1964. Praegu
SA Eesti Vaba-
õhumuuseum.
EVM N 104:218
FOTO: Gea
Troska

riigimuseumid on ümber kujundatud sihtasutuseks või antud üle kohalikele omavalitsustele. Eesti muuseumivaldkonna kolme suure vaala jätmise riigiasutuseks on olnud puhtalt kultuuripoliitiline otsus – teatud mõttes aseaine puuduvale rahvusmuuseumile (see tegelane Eestisse kunagi ei jõudnud ning 19. sajandisse ta jääda võiks). See ei ole küll kultuuriministeeriumi praegune ametlik seisukoht, kuid minu isiklik arvamus on, et loogiline oleks ka nende muuseumide ümberkujundamine sihtasutuseks. Seda juba eespool mainitud n-ö tehniliste eeliste tõttu ning poliitkorrektsuse käeraudadest vabastamiseks, kuid ka riigi halduskoormust arvesse võttes: üheliigilisi asutusi on lihtsam hallata nii riigieelarve kontekstis kui seadusandlust luues. See oleks kooskõlas ka 2013. aasta uues muuseumiseaduses võetud suunaga, kus kaotati ära keskmuseumi ehk „teistest tähtsama muuseumi“ mõiste.

Valitsuse telegramm Narva Linnamuseumile. Önnitlus ekspositsiooni avamise puhul. 1987. Praegu SA Narva Muuseum. NLM 1692:6 D 159:4

Eesti Rahva Muuseumi näitusemaja pakub rohkesti avastamisrõõmu käsitööst ja ehtekunstist huvitatud külastajatele. Augusti lõpuni saab näitusel „Pronksspiraalidest vaselisteni“ tutvuda muistsete ehetega, mis on tulnud ilmsiks arheoloogiliste kaevetööde käigus, ja nende rekonstruktsioonidega. Lisaks on avatud Kärt Summataveti autori näitus „Traditsioon? Inspiratsioon! Inspiratsiooni- allikad ja mälumaastikud“, mis ühendab esiisade traditsioonid ning põimib need ühte tänapäeva ehtekunstnike tõlgendustega.

ERMi Postimuuseum üllatab erootilise näitusega „Alasti ilu“. Näha saab kauneid akte postmarkidel ja -kaartidel.

Tartu Linnamuseum viib aastatel 2015–2016 läbi Tartu ajaloolisele Ülejõe piirkonnale kesken- dunud projekti, mis kannab nime „Üle Jõe“. Projekti eesmärgiks on lähemalt tundma õppida ja tutvustada tartlastele, sh Ülejõe kogukonna liikmetele Tartu üht põnevama ajaloo piirkonda ning väärtustada seda huvitava elukeskkonnana. Projekti tulemusena valmib 2017. aastaks Ülejõe piirkonna inimesi ning ajalugu tutvustav raamat ning toimub konverents.

Tartu Ülikooli loodusmuuseumil on üle Eesti avatud mitu näitust. Juunist septembrini saab Tartu loodusmajas külastada looduse ja muusika seoseid tutvustavat näitust „Hingab ja heliseb“. Sügisest detsembrini rändab looduse ja muusika näitus Eesti koolides. Aasta lõpuni rändab üle Eesti ka näitus „Elav Läänemeri“. Tartus on augusti lõpuni avatud fotonäitus „Loodusteaduste hoone 100“, mis räägib Vanemuise 46 maja ajaloost. Septembris toimub traditsiooniline seenenäitus. 2015. aasta sügisel saab valmis loodusmuuseumi uus püsiekspositsioon „Maa. Elu. Lugu“. Samal ajal avatakse ka Läänemerd ja hülgeid tutvustav näitus, mis on mõeldud kooliõpilastele.

Tartu Mänguasjamuuseumi põhimajas on 17. juunist avatud näitus „Kaos ja kord“. Mängides tekkivast kaosest ja korrast jutustav näitus räägib lugusid väikeste poiste mängudest ja suurte poiste kogumiskirest. Kuidas ja kas on asjasse segatud suured ja väikesed tüdrukud, selgub näituseruumis.

14. veebruaril avati Berliini mainekas laste- ja noorsookirjanduse keskuses LesArt raamatu- kunstiniku Ilon Wiklandi 85. sünnipäeva puhul tema esimene lasteraamatuillustatsioonide ülevaatenäitus Saksamaal. 30. juunini kestvale näitusele pandi välja ligi 150 originaaltööd aastast 1943–2014. Neist 137 tööd on **SA Haapsalu ja Läänemaa Muuseumid** kogudest.

SIHTASUTUSE EESTI VABAÕHU- MUUSEUM KOGU

— ELVI NASSAR —

SA EESTI VABAÕHUMUUSEUM PEAVARAHOIDJA

Inimene loob kodu ja asjade kaudu elukeskkonna. Väärtuslikumaid ja tähenduslikumaid asju pärandatakse tulevastele põlvetele, kuni need kaotavad kord oma funktsionaalse väärtuse. Nii juhtubki, et vanavara läheb müügiks kokkuostjatele, kes oma veebilehtedel hakkavad neid pakkuma stiilis „Müüa leivalabidas, antiik“. Perekondlikku ajalist kaasavara müüakse või kingitakse muuseumidele. Muuseumitöötaja peab olema ekspert otsustamaks, mida neist säilitada tuleviku tarvis, mida koguda n-ö ajaloo ajatuks kaasavaraks tulevikku. Esemega seotud loost või perekonnaloost saab tulmelegend, museaali kontekstuaalne tähendus. Selline „asja lugu“ on aluseks tulevastele muuseumilugudele, olgu siis raamatulehekülgedel, näitusepindadel või giidijutus. Objekte kogudes kogume me vajalikku asjade ajastulist konteksti. Kui põhjalikult ja täpselt õnnestub andmeid talletada, oleneb muuseumitöötaja ettevalmistusest, oskusest ja põhjalikkusest.

Eesti Vabaõhumuuseumi hüüdlause kõlab „Ajal on lugu“. Samahästi võib see olla sõnastatud „Majal on lugu“. Kätkevad ju vanad majad uskumatult palju lugusid, olgu selleks siis hoone ehitus- ja ületoomislugu, pereliikmete saatus ja käekäik, mööbli ja sisutuse hankimise raskused vmt. Kunagiste talude elu- ja kõrvalhooned, mis on muuseumi toodud, ei ole saanud ühestsamast taluõuest, eri paigust on sisustuski (erandiks vaid Nuki väiketalu), mistõttu võib üks eksponaathoone sisaldada eri ajastute ja paikade tuntud ja

vähem teada lugusid. Majad ja majalood üheskoos loovad Eesti taluarhitektuuri värvika ajaloo nii visuaalselt kui dokumentaalselt. Seepärast on tähtis, samas ka raske otsustada, mis õigupoolest on väärt kogumist ja säilitamist.

Vabaõhumuuseum, mille asutamise mõte ulatub 20. sajandi algusesse, asutati 22. mail 1957 eesmärgiga säilitada kollektiivmajandite loomise käigus hävimisohtu sattunud taluarhitektuuri. Ligi 80 ha suuruse territooriumiga on kunagise Rocca al Mare suvemõisa maa-alale rajatud püsiekspositsioon pindalalt üks Eesti suuremaid muuseume. Alates 2014. aasta jaanuarist tegutseb muuseum sihtasutusena, kuhu kuulub ka konserveerimis- ja digiteerimiskeskus Kanut. Muuseumikogud hakkasid kujunema aasta-paar pärast muuseumi asutamist, praegune sihtasutuse muuseumikogu põhineb endise riigiasutuse Eesti Vabaõhumuuseumi kogudel, mis anti sihtasutusele üle riigile kuuluva muuseumikogu kasutamise lepinguga. Muuseumi keskne osa on endiselt vabaõhukekspositsioon, mis tutvustab ajaloolise maa-arhitektuuri tüüpilisi ja parimaid näidiseid kogu Eestist. Arhitektuuriobjektid koos olustikulise tarbevaraga loovad pildi talurahva elust eri aegadel. Koos äsja avatud setu põlistalu ja peipsivene kalurimajaga moodustavad nad muuseumi rahva-arhitektuuri kogu (RA), kus museaalseid hooneid on kokku 75.

Eksponaathooned sisaldavad hulgaliselt teisi museaale – mööblit, tarbeesemeid ja tööriistu, rõivaid ja kattetekstiile, olles seega piltlikult

Elvi Nassar

Sassi-Jaani talu
FOTOD: Astra
Kütt

Sutlepa kabel

Hiiumaa Kolga
taluhoonelamu

väljendudes „museaalid ruudus“. Vanad taluhooned ja üksikobjektid nagu koolimaja, külapood, kõrts, kabel ja pritsikuur toimivad ka n-ö abihoidlatena, kus mööbel ja enamik puitesemetest paiknevad aasta ringi. Talvehooajaks tuuakse põhihoidlasse tallele üksnes tundlikumad nahk-, klaas-, keraamika- ja tekstiilesemed. Mõned arhitektuuriobjektid on kohandatud külastajatele vajalike teenuste pakkumiseks. Nii on võimalik saada kõrtsis süüa, pidada pidusid ja konverentse, koolimajas tähistada laste sünnipäevi, kabelis osaleda jumalateenistustel jne. Pea kõigis taludes ja õuedes tutvustatakse läbi aasta rahvakalendri tähtpäevade kombestikku, korraldatakse „elava ajaloo“ programme. Samuti on muuseumitöötajate loodud ekspositsioon sobiv keskkond filmivõteteks („Näkimadalad“, „Tuulepealne maa“, „Rehepapp“ jt). Muuseumi rahva-arhitektuuri kogu (püsinäitus) on seega kõige silmapaistvam osa vabaõhumuuseumi muuseumikogust.

Muuseumi maa-ala on tinglikult jagatud neljaks osaks: Lääne-Eesti, Põhja-Eesti, saared ja Lõuna-Eesti. Peale talu elu- ja kõrvalhoonete eksponeeritakse ka küla nn avalikke ehitisi nagu kõrts, kabel, kool, pood, pritsimaja, veskid, võrgukuurid. Muuseumi arhitektuurikogu vanimad ja väärtuslikumad hooned on Noa-rootsi Sutlepa kabel (1699), Sutlepa tuuleveski (1748), Hiiumaa Kolga talu rehemaja (vanim osa 1723), Saaremaa Roosta talu hooned (18. saj lõpp – 19. saj algus). Muuseumihoonete arhi-

tektuurist ja ajaloost on avaldatud vabaõhumuuseumi kogumikus „Suitsutare“ mitmeid sisukaid artikleid, 1997. aastal ilmus teadur Juta Saroni koostatud põhjalik kataloog „Maaehitised Eesti Vabaõhumuuseumis“. Museaalhoonete säilivust jälgib restaureerimiskomisjon, kelle otsused on aluseks kavandamaks konserveerimis- ja parandustöid, mida teevad ehitusrestauraatorid.

Peale rahva-arhitektuuri objektide on muuseumikogus hulgaliselt teisigi museaale: esemeid, negatiive, fotosid, diaposiitive, käsi-kirju, dokumente, maale, graafikat, etnograafilisi jooniseid. Uurijad kasutavad enam foto- ja negatiivide kogu (F, N), samuti etnograafiliste esemete kogu. Kui viimase vastu tunnevad enim huvi käsitöö eriala üliõpilased ja rahvarõivauurijad-valmistajad, siis negatiivide kogu kasutus on tõusnud massiliseks pärast kogu digiteerimist ja kujutiste avaldamist muuseumide infosüsteemis MuIS. Tähelepanuväärne on tõik, et esimesed fotod ja negatiivid on kogusse andnud muuseumi alusepanija arhitekt Karl Tihase. Foto- ja negatiivikogu varasemad museaalid sisaldavad väärtuslikke kujutisi sõjajärgse Eesti külamiljööst, -hoonetest ja -maastikest. Leidub ka temaatilisi kollektsioone – pildistusi kõrtsidest, vallamajadest, meiereidest, koorejaamadest, koolimajadest, tuulikute, pritsikuuridest, talu- ja kooliaedadest. Mahuka osa kogust moodustavad pildistused tulevaste museaalhoonete lahtivõtmisest, ületoomisest ja taaspüstitamisest. Vanemaid fotosid leidub kogus juhulikult ja üsna vähe,

Põhja-Eesti
Kutsari-Härjapea
talu

need pärinevad 19.–20. sajandi vahetusest ja 20. sajandi algusest, on ka pildistusi sõjaeelse Eesti Vabariigi ajast, näiteks vendade Parikaste fotoalbum 1920. aastatest, fotosid J. Triefeldi seeriast „Kaunis kodumaa“ 1930. aastatest.

Teadurite välitöödel ja arhiivandmete uurimisel põhinevad käsikirjad on koondatud etnograafilisse arhiivi (EA), mis sisaldab andmeid taluehitiste ja -olme, küla ühiskondlike hoonete ja üksikobjektide (lubja- ja tõrvaahjud), ehitiste ja rajatiste ning taluaianduse kohta. Arhitektuurseid jooniseid ja etnograafiliste esemete kujutisi leidub etnograafiliste jooniste (EJ) ja jooniste varia (EJV) kogus. EJV kogu sisaldab välitöödel tehtud joonised ja plaane. Väärtuslikumaid kollektsioone selles kogus on Karl Tihase, Bruno Tombergi ja kunagise Tallinna Tarbekunsti Instituudi üliõpilaste joonistused (Saare- ja Hiiumaa mööblit). Jooniste varia kogu sisaldab vabakäelisi jooniseid-skitse taluhoonete ülesmõõtmistelt. Huvipakkuvamad neist on kahtlemata etnograaf Ants Viirese abikaasa graafik Evi Tihemetsa visandid Muhu ja Läänemaa taluhoonetest. Kunstikogus (K) on Eesti külamaastikest, taluarhitektuurist ja talurahva vanavarast inspireeritud kunstnike Johannes Võerahansu, Hando Mugasto, Juhan Raudsepa, Uno Roosvaldi, Märt Bormeistri, Karl Tihase, August Pulsti jt õlimaale, akvarelle ja graafikat.

SA Eesti Vabaõhumuuseum kogub maa- ja taluarhitektuuri ning maamaastike arengulooga seotud hooneid, esemeid, fotosid, dokumente ja

mälestusi, lähtudes ka muuseumi püsinäitusele rajatavate või juba püstitatud museaalhoonete sisustusvajadustest. Lähiaastatel on muuseumi kogumistöö keskendunud setu talu ja peipsivene vanausuliste rahvakultuurile, elamusisustusele ja aiandusele, nõukogudeaegse ühismajandi korterelamu väljavalimisele, püstitamisele, sisustamisele ja ajaloolise konteksti loomisele ning uues külastuskeskuses (Ajaloo kaubamaja) avatava näituse nõukogudeaegsele „kaubale“. Kogutakse ka maa-arhitektuurikeskuse välitööde materjale – külade, alevite, hoonete, rajatiste fotosid, plaane, ehitusjooniseid ja sõnalist teavet. Kavakindla kogumistöö suureks takistuseks on hoidlapinna vähesus, samuti sobivate hoidlaruumide puudumine, kuna olemasolevad ei vasta kaasaja nõuetele. Olukorra peaks lahendama uue külastuskeskuse püstitamine, mille projekteerimine on lõkkinud aastasse 2018. Uues keskuses on kavas rakendada nn avatud hoidla põhimõtet, külastaja eest seni peidus olnud esemed ning muuseumi aja- ja majalood saavad uude vormistuse.

RIIGIMUUSEUMIST SIHTASUTUSEKS

POOLE AASTA MÕTTED

— TOOMAS KOKOVKIN —

SA HIIUMAA MUUSEUMID JUHATUSE LIIGE

**Toomas
Kokovkin**

Astusin üle Hiiumaa muuseumi ametiruumide läve esimest korda kakskümmend viis aastat tagasi. Mäletan mõnusat seltskonda kitsas kohvinurgas kuumaks köetud ahju taga. Kassari saar oli tormist räsitud, muuseumi taga lagunesid kolhoosilaudad. Samast ajajärgust mäletan ka muuseumi jõulumaasid, kui ekspositsioon muudeti imeliseks muinasjututeatriks. Siin olid laste õpetamine ja müstika ühte sulatatud, muuseumi rahvas oskas nappide vahenditega luua täiesti uued maailmad, eri ajastute õhustikud. Ei siis ega hiljem mõelnud ma sellest, kuidas muuseum ennast majandab. Olin külastaja poolel – ütleksin, et nõudliku ja kogenud külastaja poolel, kuna maailmas ringi liikudes käisin ikka pigem muuseumis kui kaubanduskeskuses. Olen näinud häid ja tarku ekspositsioone, imetlenud valguse, heli ja asjade koosmõju, lugude esitamist ja mulje loomise oskust. Käinud nii vanades klassikalistes muuseumihoonetes kui moodsates betoonkastides, olen näinud trügivaid jaapanlasi kunstitemplites ja külamuuseumide pühendunud naiviste. Kuid kunagi ei olnud ma mõelnud, mis jõuga inimesed muuseume loovad ja kuidas nende hooned püsti püsivad.

Veerandsada aastat hiljem olen hoopis teises olukorras – astun sisse Hiiumaa muuseumi Pika

Maja uksest värske sihtasutuse juhatajana. Pean hakkama muuseumi majandama ja nägema seda ka seestpoolt. Mina alustan nullist nii nagu vastloodud sihtasutuski. Kuid ometi on tegemist muuseumiga, mis peagi tähistab viiekümne aasta juubelit. Avastan kohe, et olukord on kahetine – korraga on muuseum nii uus kui vana – ning samasugune dualism jääb mind saatma nii mõneski muus ettevõtmises. Paljuski on see seotud riigimuuseumi muutumisega sihtasutuseks ja just selle kohta on minu käest nii mõnigi kord arvamust küsitud. Kirjutan siis asjast nii, nagu mina verivärske juhatajana seda näen – kui mitte päris *tabula rasa*’na, siis veidi lapsesuuna ikka.

Kõigepealt on kahetine minu enda olukord. Kohaliku kogukonna ja meie muuseumi töötajate jaoks olen uus direktor, aga puhtjuriidiliselt olen ikkagi sihtasutuse juhatus liige. Erinevalt direktorist ei ole mul töölepingut, kindlat tööaega ega asetäitjaid, kes mind asendaksid, puuduvad ka mitmed sotsiaalsed garantiid. Mulle on öeldud, et ma ei muretseks, et sisuliselt vahet pole. Tööpoolest, nüüd, täpselt pool aastat ametis olnuna, hakkab ma endas ja olukorras selgusele jõudma. Hakkab vajadusi ja võimalusi tunnetama ning liikumise suundagi selgemini nägema. Ometi on kahtlusi ja küsimusi, milles

ma veel vastuseni jõudnud ei ole. Põhiküsimus jääb: kuidas hakkavad omavahel sobituma konservatiivne, kohaliku kultuuripärandipõhise regionaalmuuseumi sisu ja loomemajanduslikku vabadusse tõugatav eraõiguslik sihtasutus? Alljärgnevalt tahaksin lugejaga arutada veel paari küsimust, mis ongi seotud muuseumi kui sihtasutuse vormiga.

Kõigepealt riigimuuseumi sihtasutuseks saamisest. Ütlen kohe, et ma pean sellekujulist muuseumireformi väga õigeks. Muuseumide iseseisvuse suurendamine ja aktiivsele hoiakule panustamine kultuurimaastikul tuleneb ju põhjuslikult arengufaasist, milles on praegu meie riik ja rahvas. Sihtasutuseks saades teeb muuseum määrava tähtsusega sammu, astudes hoopis uude maailma – avalik-õiguslikust eraõiguslikku. Kuid just siin ongi koht, mida reformi osapooled ei ole minu meelest veel lõpuni lahti mõtestanud: mida tähendab tegelikult liikumine avalik-õiguslikult muuseumilt eraõiguslikule? Millised on implikatsioonid olukorras, kus avalikku mälu hoidev asutus muutub eraõiguslikuks, kus riik soovib säilitada oma määrava sõna (ja võimalusel ka rahastuse), kuid jätab võimaluse distantseeruda jätkusuutlikust vastutusest?

Muuseum kui sihtasutus tugineb juriidiliselt kolmele sambale: muuseumi-, sihtasutuste ja riigivaraseadusele. Just viimase seaduse sätted on siinkohal olulised, kuna selles käsitletakse mõistet „riigi osalusel asutatud sihtasutus“. See mõiste kehtibki SA Hiiumaa Muuseumid kohta, kuna asutajateks on riik (kultuuriministeeriumi kaudu) ja kolm omavalitsust. Sihtasutuse tegevust korraldab ja järelevalvet teostab sihtasutuse nõukogu, kes annab ülesandeid juhatuse liikmele. Niisiis, kõik näikse olevat lihtne: riik koos valdadega on asutanud eraõiguslikus ruumis tegutseva sihtasutuse, mille tegevust kavandab ja korraldab nõukogu. Nüüd aga on mul küsimus: kuna sihtasutus ei ole ministeeriumi hallatav asutus, siis kuidas suhtestuvad sihtasutus-muuseum ja kultuuriministeeriumi kantsleri korraldused? Mina olen kogenud, et me unustame aeg-ajalt, et sihtasutuse juhtorganiks on nõukogu ning ministeeriumi poliitikat saab teostada oma nõukogu liikme kaudu. See unustamine kehtib eeskätt minu enda kohta.

Tahaksin rõhutada, et hetkel ma ülaltoodud küsimuses probleemi ei näe. Sihtasutuse ja ministeeriumi koostöö – eriti tänu väga kompetentsetele ja meeldiva suhtumisega ametnikele – on olnud tõhus, kusjuures ilma ministeeriumi vanemliku hoolitsuseta ei oskaks ma paljusid küsimusi üldse lahendada. Kuid samas näen ma, et puhtteoreetiliselt on võimalik olukord, kus sihtasutuse arenguhuid ei pruugi alati olla kooskõlas kultuuriministeeriumi seisukohtadega. Näiteks kasvõi seetõttu, et sihtasutuses on esindatud ka kolme omavalitsuse huvid. Era-

Valga Muuseum korraldab 29. oktoobril Eesti-Läti ajalookonverentsi „800 aastat ühist ja erinevat ajalugu Eesti- ja Lätimaal“, mis on pühendatud Maarjamaa-aastale. Konverents toimub Valga Kultuuri- ja Huvialakeskuses.

A. H. Tammsaare muuseumis Vargamäel on käesoleval suvel võimalik vaadata kaht etendust: 2.–5. juunini mängitakse Ugala teatri etendust „Vanad ja noored“ ning 5.–9. augustini ja 12.–16. augustini etendust „Vargamäe unistaja“, mis on kirjutatud A. H. Tammsaare „Tõe ja õiguse“ I osa põhjal. Dramatiseering ja lavastus Urmas Lennuk, kunstnik Anni Rajas, helikujundus Loore Martma (Von Krahli teater). Mängivad Ott Sepp, Liisa Pulk, Loore Martma (Von Krahli teater), Tarmo Tagamets (Rakvere Teater).

C. R. Jakobsoni talumuuseum Kurgjal on käivitanud talukultuurikooli, mille käigus antakse osalejatele teadmisi traditsioonilistest ehitusvõtetest ja hoonete restaureerimisest. 13.–14. juunil õpetatakse looduskivi kasutamist ehituses, 16. augustil näidatakse saviehituse tehnikaid, 13. septembril räägitakse lubja tootmisest ja näidatakse tehnikaid, 11. oktoobril toimub talukultuurikool akende ja uste restaureerimisest ning 29. novembril tutvustatakse looduslikku kodukujundust ja traditsioonilisi materjale.

Iisaku muuseum tähistab 1. oktoobril oma 40. sünnipäeva.

AJAPAIGA UUENDUSED

Kasutajate abiga vanade fotode kaardistamise ja üle pildistamise platvorm Ajapaik.ee täienes veebruaris kuraatori mooduliga, milles saavad kõik soovijad otsida MulSist välja ajaloolist pildimaterjali ning teha neist Ajapaika uue albumi. Seejärel saab aidata märkida kaardile piltide tegemise kohta ning siis fotod üle pildistada, et tekiksid põnevad enne ja nüüd pildipaarid.

PILDISÕEL SAI PREEMIA

Ajapaiga meeskond sai Soomes kultuuripärandi taaskasutamise konkursil teise koha uue mobiilirakendusega Sift.pics (Pildisõel). Pildisõela idee on rahvahankeline nagu Ajapaigalgi – kasutajatel on võimalik kultuuripärandit infoga rikastada. Kui Ajapaigas pannakse pilte kaardile, siis sõelas saavad kasutajad mugavalt ajaloolisi pilte sirvida, aga samas aidata pilte sortida-jagada (nt kas tegemist on sise- või välisvaatega, kas pildil on üks või mitu inimest jmt). Alustuseks on Sift.picsis sõelumiseks väljas kogu Johannes Pääsukese looming.

**Töötuba
kalevivabriku
teemal Hiiumaa
Muuseumis**

FOTO: Urmas Liit

õigusliku sihtasutuse nõukogu ja juhatus peavad oma tegevuses lähtuma alati eelkõige sihtasutuse õiguspärastest huvidest.

Omavalitsuste ja ministeeriumi huvid on omavahel kooskõlas, kuni jagatakse humanitaarseid väärtusi nagu piirkonna kultuuritaseme tõstmine, kultuuripärandi säilitamine, turismi edendamine jne. Kuid räägime käegakatsutavatest asjadest – varadest, täpsemalt muuseumikogust. Hiiumaa muuseumi kogu kuulub riigile ja on antud lepingu alusel sihtasutuse hallata. Sihtasutus hoiab, uurib, täiendab ja tutvustab avalikkusele kogusse kuuluvaid museaale. Kuid elu arenedes on tõenäoline, et kohalikel omavalitsustel tekib erihuvi kohalikkude pärandit hoida, võtame näiteks spordiauhindade kollektiooni või mereajalooga seotud esemed. Muuseumikogusse arvamisel muutuvad nad riigi omandiks ja sellise asjade käiguga ei pruugi omavalitsused nõus olla. Abikogu ei paku lahendust, kuna väärtuslikumatel esemetel võiks olla siiski museaali staatus. Seega, kas sihtasutusel peaks olema kaks kogu: üks riigile kuuluv ja teine sihtasutuse omandis olev? See on üks näide, kus süsteemi reformides oli ilmselt selge ettekujutus, et eraõiguslik sihtasutus haldab riigile kuuluvat muuseumikogu ning edendab selle põhjal nii kohalikkude kultuuri, haridust kui loomemajandust. Kuid kuna kohalikul tasandil võib olla oma seisukoht, siis nii temaatiliselt kui omandi mõttes tekib probleeme, millele olemasolev

model ei pruugi lahendust pakkuda.

Kahtlused kahtlusteks, tegelikult olen ma Hiiumaa muuseumi arengu osas optimistlik. Usun, et rahuliku sihikindla tegevusega saab üleminekuperioodi küsimused lahendatud. Pealegi on mul väga head kolleegid, kes ühiselt kehas-tavad kogemust, töökust ja raugematut entusiasmi. Lähiaastate suurim eesmärk on korraliku moodsa hoidla rajamine, mida toetavad õnneks ka Hiiumaa omavalitsused, mõistes meie ainelise kultuuripärandi väärtust. Muuseumi filiaalid vajavad järkjärgulist renoveerimist, tänavu on käsil Kassari maja, järjekorras on Rudolf Tobiase majamuuseumi ekspositsiooni uuendamine. Viiekümne aastaga kogutud vara on praegu põhjaliku kirjeldamise ja andmebaasistamise all. Paari aasta pärast on Hiiumaa muuseumi juubel, mida tahaks väärikalt tähistada ja avada suurema näituse, mis muuhulgas mõtestab lahti 1960ndaid. Seda siis ainelise poole pealt. Palju keerulisi ülesanded on seotud vaimse poolega: kuidas suurendada meie muuseumi nähtavust, kuidas tuua inimesed tänavalt (või kodust) muuseumi ja säilitada seejuures meie harivat ja uurimuslikku jõudu, vältides kerglast kommertsistumist.

Mulle meeldib mõelda muuseumist kui vanast purjelaevast, kus meeskonnal tuleb muutu-vates tuultes kogu aeg purjesid sättida ja karidest möödumiseks kurssi muuta, kuid sihtsadam on meile teada ja selle suunas me liigume.

SIHT JA ASUTUS

— DAIMAR LELL —
EESTI SPORDIMUUSEMI DIREKTOR

Arvestamata meie igapäevatöö loomulikku osa – museaalide ning külastajate üle täpset arvepidamist, võib matemaatika esmapilgul tunduda muuseumikauge asjana. Ometi on viimastel aastatel liitmine-lahutamine ning ühe ja mitme muutujaga võrrandid olnud Eesti muuseumides peateemaks. Kes kellega kokku pannakse ning milliseks kujuneb tulemus, kas on tundmatuid muutujaid või muutuvaid tundmatuid, kuidas vältida nulliga korrutamist jne.

2013. aastal võeti vastu uus muuseumiseadus. Seaduse eelnõu arutelu käigus sai lõplikult selgeks, et Eesti muuseumide tulevikku nähakse peamiselt sihtasutuste päralt olevana. Sama aasta novembris kiitis vabariigi valitsus heaks ning 2014. aasta veebruaris kinnitas Riigikogu kultuuripoliitika põhialuste dokumendi, mis annab suunised Eesti kultuurivaldkonna arendamiseks aastatel 2014–2020. Kultuuriministeeriumi muuseume puudutav tegevuskava andis (esialgse) vabastuse sihtasutuste moodustamise osas kolmele suurele – Eesti Rahva Muuseumile, Eesti Ajaloomuuseumile ning Eesti Kunstimuuseumile. Ülejäänutel jäi nüüd üle, kas oodata, mis juhtuma hakkab, või hakata (kui seda juba poldud alustatud) oma plaanidest lähtuvaid

lābirāākimisi pidama ehk siis võimalike „kosilasi“ läbi käima. Ei pea vist kordama, et kindlasti on õigem teine variant. Muidugi võib kuklas kummitada küsimus, kas sellest on kasu või on nagunii kuskil keegi mingid kokkulepped juba ära teinud. Aga ärge laske seda mõtet domineerida – nii ei ole võimalik oma tööd teha!

KELLEGA PEAKS SPORDIMUUSEUM „KÄIMA“?

Meie oleme kindlalt seda meelt, et spordimuuseumi tulevik saab olla sihtasutus, mille moodustajateks on kultuuriministeerium ning Eesti Olümpiakomitee (EOK). Otsesed läbirääkimised selles suunas on kestnud poolteist aastat ning loodetavasti lõpevad tulemuslikult.

Daimar Lell

Eesti Spordimuuseumi 50. aastapäevale pühendatud rahvusvaheline konverents „Olümpiamälu / Olympic Memory“ tõi Tartusse sadakond osalejat mitmelt poolt maailmast. Konverentsiga tähistati ühtlasi ka EOK 90. aastapäeva (2013)
FOTOD: Aldo Luud, Eesti Spordimuuseum

Kuidas me sellise valikuni jõudsim? Meie jaoks ei olnud see kuidagi ootamatu või üllatuslik, pigem vastupidi, üsna loogiline. Tegelikult võib öelda, et oleme selles suunas töötanud või sellise mõttega flirtinud vähemalt kümme aastat. Millised on olnud liidetavad sellise tulemuseni jõudmisel?

Alus. Spordimuuseumisse rohkem kui 50 aastaga talletatud kogu on väga väärikas. Olümpism ja olümpiatemaatikaga seondud on alati olnud prioriteetne. See teema on oluline ja pakub pinget ka meie vaatajale, samas on meie kogu üha rohkem kujunemas uurimisbaasiks või arhiiviks olümpialoolastele ning rõõmustav on mainida, et tee meie juurde on leidnud teiste seas kolleegid Soomest, Saksamaalt, Lätist ja mujalt. Olümpiatemaatika prioriteetsus kajastub kindlalt meie kogumispoliitikas.

Teema. Sport on tänapäeval globaalne nähtus. Sihtasutuse loomise sisukohast välistab see piirkondlikkuse ehk täiesti ebaloogiline oleks mõne omavalitsuse (ainu)osalus. Sellisele ühisele seisukohale jõudis 2014. aasta aprillis ka spordimuuseumi tulevikuarenguid arutades meie nõukoda.

Koostöö. Spordimuuseumi koostööpartnerite ring on väga lai, eriti jõudsalt on see kasvanud viimasel ajal. Me ei tegutse ammu enam ainult oma nelja seina vahel, vaid üle kogu Eesti ning välismaalgi. Kaks selgesti eristuvat partnerit on Eesti Olümpiakomitee ning Eesti Olümpiaakadeemia. Viimase puhul ei saa mainimata jätta Rahvusvahelise Olümpiakomitee (ROK) tunnustuse pälvinud ning Eesti koolides populaarseid kooliolümpiamänge, millele kaasaaitamisele oleme me kõvasti panustanud. Olümpiakomiteega koostetu ülesloetlemine läheks väga pikaks. Viimaste aegade ettevõtmistest võib mainida 2012. aastal Rahvusraamatukogus toimunud näitust „Esimest korda Londonis“, 2013. aasta lõpul valminud mobiilselt rändnäitust „Eesti spordi pildid“, mida on eksponeeritud juba paljudes paikades üle kogu Eesti, samuti üheskoos valminud EOK juubeliväljaannet „Spordiaasta tähed 2013“ jne. Võib öelda, et liin spordimuuseumi ja olümpiakomitee vahel on hästi sisse töötatud. Ning tulevikuski on meil juba mitmeid ideid varuks.

Rahvusvaheline kogemus. Eesti Spordimuuseum on 2006. aastal asutatud Rahvusvahelise Olümpiamuuseumide Koostöövõrgustiku (OMN) asutajaliige. Mainitud ühendusse kuulub mitmeid muuseume, mis on seotud

Hetk näituse „Esimest korda Londonis“ avamiselt Rahvusraamatukogus (2012)

Rahvusvahelise Olümpiamuuseumide Koostöövõrgustiku juhtmuuseumiks on Olümpiamuuseum Lausanne'is. Vaade muuseumi 2013. aasta lõpul avatud uuele püsinäitusele

muuhulgas nii riigi kui rahvusliku olümpiakomiteega. Sellist mudelit on mitmel pool maailmas toimivaks peetud. Eesti Spordimuuseumi positsioon selles ühenduses on tugev. Hetkel oleme kavandamas OMNi kogude ja kogumispoliitika töörühma kokkusaamist Tartus 2016. aastal. Piiritaguste heade kolleegidega vesteldes on paljud imestanud, et meil oma rahvusliku olümpiakomiteega muud seost peale sõbraliku koostöö polegi.

Lisaks. 2014. aasta novembris Eesti Spordi Kongressil arutlusel olnud dokumendis „Eesti spordipoliitika põhialused aastani 2030“ on tähtsa lõiguna ära toodud spordi ja vaimsuse teema. Dokumendi strateegiliste alaeasmärkide all on mitmeid punkte, mille kavandamisel ja elluviimisel on suur või isegi mõõdapääsmatu roll spordimuuseumil. Kohe saaks põhialuste rakenduskavasse muuseumi nime kirjutada mitmete punktide juurde. Kindlasti on muuseum üheks tõhusaks vahendiks kogu spordipoliitika põhialuste elluviimisel. Miks mitte kirjutada siis rakenduskavasse, et senise tegevuse veelgi tulemuslikumaks muutmiseks ning uute algatuste juurutamiseks moodustavad riik ja olümpiakomitee senise spordimuuseumi baasil sihtasutuse?

KÕHKLUSED

Ümberkorralduste kavandamisel tekib alati hulgaliselt hirme. Pole see teistmoodi meiegagi. Tavaliselt ammutab hirm rammu teadmatusest ning mugavusest. Kas teadmatuse olukorra tekitamine ümberkorralduste kavandajate poolt on tahtlik või tahtmatu, jääb ilmselt vastuseks. Samuti ilmselt seegi, kas tekkinud on see

oskamatust kommunikatsioonist või (mis ilmselt hullem) teadmatusest kavandajate endi peades. Ainus rohi saab siin olla hoida silmad lahti ning proovida ise olla protsessi suunamise juures. Niisama ootamine kindlasti kasuks ei tule!

Mugavusest (peamegi midagi teistmoodi tegema) tingitud kartusi oleme saanud pikaajalise mõtlemise käigus oma peas maandada. Ning et ka ministeeriumi poolt kiirustamissurve pole olnud, siis tunduvad järgmised käigud juba loogilistena.

Loomulikult ei pääse keegi rahastamise teemast. See on meie läbirääkimistel olnud olümpiakomitee kõige suurem kartus. Ega riik ometi muuseumi ülalpidamist nende kraesse ei taha lükata? Kultuuriministeerium on korduvalt kinnitanud, et spordimuuseumi puhul neil sellist plaani pole. Riigi toetuse jätkumise garantiiks on muuseumikogu, mis antakse loodavale sihtasutusele lepinguga hallata. Meie loodame muidugi, et rahalised võimalused paranevad. Küll mitte nii, et olümpiakomitee tuimalt oma eelarvesse ühe rea juurde kirjutab, vaid täiendavate rahastuskanalite kaudu, mida meie ilma olümpiakomiteeta või olümpiakomitee ilma muuseumita kasutada ei saaks.

KOKKUVÕTTEKS

Protsess on käimas. Optimismi süstib EOK presidendi Neinar Seli kindel poolehoid sihtasutuse moodustamisele. Tema sõnul on nii muuseumil kui olümpiakomiteel ühiskonnas ka vaimsete väärtuste kandja roll ning lõppkokkuvõttes võidavad sihtasutusega mõlemad. 2014. aasta septembris Lausanne'is toimunud OMNi

Eesti Spordimuuseumi toredaks traditsiooniks on kujunenud korraldada olümpiaaastatel lastele loominguilisi konkurssse, mille võituted õnnuvad olümpiaraamatus. Seni viimasele – taliolümpiaplakatite joonistusvõistlusele „Soči 2014“ laekus 570 tööd ning Eestist kui välismaalt. Hetkemeelolukast autasustamisüritusest muuseumi püsinäituse rüpes – laske-suusataja Grete Gaim koos noorte kunstnikega

Aastast 2012 annavad Eesti Spordimuuseum ja Eesti Olümpiaakadeemia ühiselt välja Georg Hackenschmidt raamatuauhinda, millega tunnustatakse aasta jooksul ilmunud parimat spordiraamatut. Auhinda võtab vastu 2014. aasta parima „Mart Poom. Minu lugu“ üks autoreid Indrek Schwede (paremal)

aastakoosolekul tutvustas ROKi president Thomas Bach tulevikusuundi olümpialiikumisega seotud kultuuripärandi senisest põhjalikumal uurimisel ning avalikkusele vahendamisel. ROKi kõrval rõhutas ta olümpia- ja spordimuuseumide ning rahvuslike olümpiakomiteede kandvat rolli seal. Selles plaanis saaks EOK kui spordimuuseumi sihtasutuse asutaja lisaks sellele, et ta aitab kaasa muuseumi sisulise poole paremaks muutumisele, ka positiivset mainet rahvusvahelises olümpialiikumises.

Plaanide realiseerumisel toimetab spordimuuseum 2016. aastal sihtasutusena. Meil ei ole midagi ka selle vastu, et tulevikus spordi- ja olümpiamuuseumi nime kanda ning selle katuse all saaksid siis tegutseda spordiarhiiv ja uus kogu pere kogemuskeskus, mis oleks inspireeritud mitmel pool maailmas edukalt toimivatest ning üldnimetust *Olympic Experience* kandvatest keskustest.

EESTI MUUSEUMIDE AASTAAUHINNAD 2014

**Muuseumiroti
auhinna sai
Rannarahva
Muuseumi näitus
„Hõbevalgeim.
Rävala hiilge-
aeg“. Näituse
tegijad Riina
Aasma, Külvi
Kuusk ja Maivi
Kärginen
FOTO: Kairi
Voosalu**

**Vaade näitusele
„Hõbevalgeim.
Rävala hiilgeaeg“
FOTO: Jüri Lõun**

30. jaanuaril jagati Rakveres taas Eesti muuseumide aastaauhindu.

Aasta muuseumiroti ehk parima näituseprojekti auhinna sai Rannarahva Muuseumi näitus „Hõbevalgeim. Rävala hiilgeaeg“. Lennart Meri 85. sünniaastapäevaks koostatud näitus tutvustab Eestis esmakordselt muistse Rävala maakonna näite varal meie esivanemate kõige kuulsusrikkamat ajajärku – 11. sajandi teist poolt ehk hilise rauaaja algusaega. Näitus on sisuliselt hästi läbi mõeldud ning kujunduslikult terviklik ja haakub muuseumi asukohaga. Väga nutikad ja kvaliteetselt teostatud on interaktiivsed lahendused. Eraldi äramärkimist väärib teema maitsekas laiendamine muuseumimeene tooteseeriale. Näituse idee autor ja projektijuht on Riina Aasma, kuraatorid Kadi Karine, Külvi Kuusk ja Maivi Kärginen. Tekstid kirjutas Mauri Kiudsoo, näituse kujundas Jüri Lõun ja konsultant ning toimetaja oli Mart Meri.

Aasta püsinäituse auhinna pälvis Iloni Imedemaa püsinäitus „Olen alati siin. Ilon“ Haapsalu ja Läänemaa Muuseumidelt. Näituse kuraator ja kujundaja on Tea Tammelaan, tekstide autor Krista Kumberg ja graafilise kujunduse tegi

Katrín Kaev. Väljapanek tutvustab Ilon Wiklandi mitmekülgsed ja kauaaegset tööd kunstnikuna, tema elulugu ja teekonda sõjapõgenikust maailmakuulsa kunstnikuni, samuti raamatu illust ratsiooni sündi. Tegu on hästi isikliku, autori loomingul põhinev püsiekspositsiooniga, mis tutvustab ilmekalt ka loomeprotsessi ja kus töid saab vahetada vastavalt aastaaegade vaheldumisele. Püsinäitust toetab uuendatud õueala ning fuajee, kus on mitmeid teemaga hästi kokkukõlavaid detaile.

Aasta konserveerimistö auhinna sai Jaan Märss Tallinna Linnamuuseumist e-väljaande „Lukud, võtmed ja sulgurid“ eest, mis on mõeldud juhendiks esemete kirjeldamisel ning tekstide tõlkimisel. Väljaande üldosas on lukud liigitatud vastavalt toimimise põhimõttele, eriosas on kirjeldatud erinevaid ajaloolisi lukutüüpe. Eestikeelsele sõnavarale on lisatud saksa- ja ingliskeelsed vasted (kohati esineb ka vene, rootsi ja prantsuse keelt), mis sobivad märksõnadeks, et kasutaja saaks otsida entsüklopeediatest ja internetist lisamaterjali.

Aasta koguhoidja auhinna said Liisa Kaljula, Annika Rääim ja Helen Volbri Eesti Kunstimuuseumi projekti „Muuseum omandab muuseumi“ eest. 2014. aastal omandas EKM nüüdiskunsti kogusse Timo Tootsi interdistsiplinaarse installatsiooni „Soodevahe muuseum“, mille musealiseerimise käigus joonistus koguhoidjale ja konservaatorele välja probleemistik, mis interdistsiplinaarsete kunstiteoste omandamise ja säilitamisega üha sagedamini kaasneb – eripalgeline materjal, tehniliste erilahendustega kaasneva oskusteabe talletamine, eri meediumide omavaheline seotus jne. Intrigeerivaks teeb selle näite ka teose nimi, mis viitab erakordsele juhtumile, kus üks muuseum omandab oma kollektsiooni teise muuseumi.

Aasta püsinäituse auhind läks Iloni Imedemaa väljapanekule „Olen alati siin. Ilon“
FOTO: Monica Schneider

Iloni Imedemaa tegevus-juhendaja Merle Liivlaid, näituse kuraator ja kujundaja Tea Tammelaan, SA Haapsalu ja Läänemaa

Muuseumide juhatuse liige Anton Pärn ja Iloni Imedemaa juhataja Liina Valdmann
FOTO: Kairi Voosalu

Timo Tootsi interdistsiplinaarne installatsioon „Soodevahe muuseum“
FOTO: Timo Toots

Lukk Tallinna
nõõbimeistrite
ameti laekalt
FOTO: Jaan
Märss

Rahvusvaheline
dokumenteeri-
mislaager „Estonian VERNADOC“
Narva-Jõesuus
FOTO: Nathathai
Chansen

Lavastus „Laborant Viiding“
Eesti Teatri- ja
Muusikamuuseumis
FOTO: Mart Laul

Aasta muinsuskaitaja muuseumis on Joosep Metslang Eesti Vabaõhumuuseumist. Tema eestvõttel korraldati Narva-Jõesuus rahvusvaheline dokumenteerimislaager „Estonian VERNADOC“, kus jooniste, fotode ning tekstidena dokumenteeriti hääbuva ehituspärandi näitena 19. sajandi lõpul valminud Pantelejevi villat, mille toretsev puitdekoor on Läänemeremaades ainulaadne. Laagris osales 12 arhitekti, restaatorit, inseneri ja muud valdkonnaga seotud spetsialisti Taist, Indiast, Soomest, Leedust, Venemaalt ja Eestist.

Aasta muuseumihariduse edendaja auhinna sai Kirsten Simmo Eesti Teatri- ja Muusikamuuseumist lavastuse „Laborant Viiding“ eest, mille tõi Eesti Teatri- ja Muusikamuuseumi 90 aasta juubeliks lavale Heidi Sarapuu teatrist Varius. Lavastus pöörab tähelepanu lõigule muuseumi ajaloost, kui siin töötas laborandina noor Juhan Viiding. Lavastuse dekoratsiooniks on muuseumi ekspositsioon, mis on tükki kaasatud. Tekst põhineb paljus Juhan Viidingu loomingul ning muuseumi arhiivimaterjalidel.

Aasta teadusauhinna trükiste kategoorias sai Krista Sildoja Eesti Teatri- ja Muusikamuuseumi väljaande „Äratusmäng uinuvale rahvamuusikale. August Pulsti mälestusi“ koostamise eest. Raamatu projektijuht oli Risto Lehist, toimetajad Sirje Endre, Liina Jänes, Krista Parve, Hedi Rosma, Kerttu-Liina Tuju, kujundaja Andres Tali, nimeloendi koostasid Liine Jänes ja Kerttu-Liina Tuju. Raamat põhineb Eesti Teatri- ja Muusikamuuseumis paikneval August Pulsti arhiivil ning Krista Sildoja 18 aasta pikkusel uurimistööl. Pillimeeste kirjeldused ja meenutused on raamatu kõige mahukam ning olulisem osa, lisaks rohke fotomaterjal ning muusikanäited CD-l. Lisas on kogu Pulsti mälestustes esinevate nimede register, et anda rahvamuusika uurijatele kätte viited, mida mälestustest leida võib. Uudsenä on raamat varustatud QR koodidega, nii saavad kaasaegsemad lugejad oma nutiseadmeid kasutades kuulata veel rohkem muusikat kui CD-plaadil olevad 39 pala.

Aasta teadusauhinna ürituste kategoorias sai Janet Laidla Tartu Ülikooli muuseumist XXXIII teadusinstrumentide komisjoni sümposiumi korraldamise eest. Konverentsiettekanded haarasid teadusinstrumentide uurimist, säilitamist, kasutusvõimalusi ja ajalugu keskajast kosmoseajastuni. Eraldi ettekandeblokkides arutleti selle üle, kuidas teadusinstrumente ja nende funktsionaalseid mudeleid kasutada ekspositsioonis ja muuseumitundides. Mõned ettekanded uurisid seoseid teadusinstrumentide ja kirjanduse, kunsti või Euroopa Liidu rahastamispoliitika vahel. Arutleti ka teaduskollektsioonide säilitamisega seotud probleemide üle. Konverentsil osales 76 teadlast Eestist, Euroopast ja Põhja-Ameerikast, kokku 18 riigist.

Turunduse MuuSa ehk aasta turundaja auhinna sai Ann Virkus Eesti Meremuuseumist Lennusadama näituse „Titanic: lugu, leiud, legendid“ turundustegevuse eest. Meeskonda kuulusid veel Inga Jaagus, Tiina Nuuma ja Jüri Paltser. Eesmärk oli tuua näitusele 90 000 külastajat. Tegelikult ületati see eesmärk mitmekordselt: nelja ja poole kuu jooksul käis Lennusadama angaarides umbes 220 000 piletiga külastajat. Turundustegevus keskendus peamiselt sisulise info jagamisele artiklite, uudisnuppude, intervjuude ja muu tasuta PR-tegevuse kaudu. Näitusel oli ka pidevalt uuendatav neljas keeles veebileht. Näituse flaiereid jagati kõigis suuremates Tallinna hotellides ja turismiinfo-punktidest.

Arenduse MuuSa ehk aasta muuseumiarendaja auhinna said Kristiina Hiiesalu, Kadri Nigulas, Maris Rosenthal ja Liisi Taimre Tallinna Linnamuuseumi Telliskivi *pop-up* muuseumi projekti eest. Projekti eesmärk oli tutvustada Tallinna Linnamuuseumi uutele sihtrühmadele, kes tavapärasesse muuseumikeskkonda ei satu, kaasata muuseumitöösse inimesi erinevatelt elualadelt ning täiendada Tallinna Linnamuuseumis olevaid Telliskivi piirkonda puudutavaid materjale. Esemete kogumise asemel oli oluline pigem dokumenteerida linnakeskkonda ning pöörata tähelepanu sellele, mis on tänase telliskivilase jaoks oluline, millisena ta ise piirkonda näeb ja tunnetab. Telliskivi *pop-up* muuseumi keskmeks oli 1.–14. veebruarini 2014 Telliskivi Loomelinnakus avatud näitus. Haridusprogrammi koostas Kristi Paatsi, näituse kujundas Rita Rahu ning trükimaterjalid kujundasid Lilian Juhkam ja Anne Järvpõld.

Näitusekomisjoni eripreemia uudse lähene-mise eest näitusele kui osalusprojektile pälvisid Ehti Järv, Kadri Kallast ja Pille Runnel Eesti Rahva Muuseumi näituse „#niisamalinna“ eest. Parimal moel sisu toetava kujunduse eripreemia said Andres Labi, Janno Roos ja Tuuli Aule Tartu Ülikooli muuseumi näitus „PEA ASI: maailm õlgadel“ eest ning eri vanuses laste jaoks parimal moel töötava püsinäituse lahenduse auhinna Ly Vetik Eesti Loodusmuuseumi avas-tuste ruumi eest.

EAS turismiarenduskeskuse eripreemia muu-seumile, kes on silma paistnud julgete lahen-dustega, mis on Eestisse toonud hulga väliskü-lastajaid, sai Eesti Meremuuseumi Lennusadam. **Muinsuskaitsemeti ja muuseuminõukogu muinsuskaitse komisjoni eripreemia** muuseum-kultuurimälestise restaureerimise eest pälvisid Energia avastuskeskus ja KAOS Arhitektid OÜ.

Eesti Teatri- ja Muusikamuuseumi väljaande „Äratusmäng uinuval rahva-muusikale. August Pulsti mälestusi“ koostaja Krista Sildoja ja pro-jektijuht Risto Lehist

FOTO: Kairi Leivo

Järjekord Eesti Meremuuseumi Lennusadama näitusele „Titanic: lugu, leiud, legendid“

FOTO: Ann Virkus

Telliskivi *pop-up* muuseum

FOTO: Jaan Künnap

„MODERNNE NAIN“

SÜVENEMIST VÕIMALDAV RÄNNAK
KUNSTI- JA KULTUURILOOS

— ÜLLE KRUUS —
ADAMSON-ERICU MUUSEUMI DIREKTOR

**Näitus „Modernne naine“ Tallinnas
Adamson-Ericu muuseumi kahel korrusel
10. aprillist 28. juunini 2015
Kuraator: Kersti Koll
Kujundaja: Liina Siib
Publiku- ja haridusprogrammide kuraator:
Liis Kibuspuu**

Muuseumid Eestis ja mujalgi maailmas püüavad oma tegevustes üha enam avardada publiku silmaringi ning anda samas uut mõtestatud informatsiooni erinevatel teemadel. Adamson-Ericu muuseum on lisaks isikumuuseumi missioonile muuseumile nime andnud kunstniku loomingu kõrval juba 20 aastat sihipäraselt tutvustanud Eesti esimesi naiskunstnikke. Sellest uurimissuunast on sündinud sarjana üle kümne näituse, hulgaliselt ettekandeid kaasnenud seminaridel. Meeldiv on kokkuvõtvalt tõdeda, et neis projektides on osalenud arvukalt kunstiteadlasi nii Tallinnast kui Tartust ning välisesinejaid ka Londonist ja Turust. Äsja kirjastas Eesti Kunstimuuseumi Adamson-Ericu muuseum teaduspublikatsioonina eelretsenseeritud artiklite kogumiku „Naiskunstnik ja tema aeg“, mis liitis kokku paljude kunstiteadlaste uurimused neil teemadel.

Pikaajalisest sisutihedast tööst naiste panuse avamisel klassikalise modernismi perioodil kasvab välja ka idee käsitleda ühe projektina nn uut naist mahukamal kunstinäitusel. Kuraator Kersti Koll on teinud suure töö esitlemaks emantsipeerunud ja eneseteostusele pühendunud naisi 19. sajandi lõpust 20. sajandi teise pooleni.

Arvestades seda kiirete arengute poolsajandit, kus muutused laiemalt tõid paratamatult värsket tuult ka siinsesse väga traditsioonilisi väärtusi hoidvasse regiooni, on tulemus kunstiliselt samuti muutusterikas. Kokku on teoseid valitud ligi neljakümnele kunstnikult. Kaasatud on Eesti riiklike muuseumide kunstikogud Tallinnast, Tartust, Viljandist ning mõnede eraisikute materjale. Koos kujundaja Liina Siibiga tekkinud sünergias on hästi struktureeritud pildikooslused muuseumihoone kahel korrusel. Valikus domineerivad üldiselt maalid, aga on suurepäraseid akvarelle, pastelle ja monotüüpiid, erinevais tehnikais graafilisi lehti, tundlikke joonistusi ning väljendusrikkaid skulptuure.

Kultuurilooliselt on Kersti Kolli koostatud sissejuhatav tekst toonud hästi põhjalikult välja naisliikumise põhilised liidrid alates Lilli Suburgist ja avanud sellega paljude naiste osa nii tütarlastele mõeldud koolide loomisel kui ka ühiskonna toimimisel laiemalt. Vaatajatele tuletatakse meelde, et naised väljusid samm-samult oma isade, vendade ja abikaasade eestkostest. Haritud naine oli saamas hinnatud mõttekaaslaseks ja abikaasaks poliitikule, diplomaadile

või ärimehele. Jõukamad pered püüdsid tagada kooliharidust ka tütarlastele. Esmalt suunduti õppima Helsingisse (Alma Koskel, Anni Varma jmt) ja Peterburi (Anna Haava, Miina Härma, Aino Tamm, Therese Reijne), kus tütarlaste hariduse andmine oli varem aktsepteeritud ja pikema traditsiooniga. Paljudel loomealadel enesetäienduseks võimalusi otsivatele noortele naistele sai sellel perioodil sihiks Lääne-Euroopa. Toonased metropolid Berliin ja Pariis võimaldasid saavutada suurema erialase kompetentsi kunsti alal eelkõige lauljatel ja tantsijatel (Paula Brehm, Lilian Looring, Ella Ilbak jmt). Suurepärase kogemused, mille nad olid saanud, esinedes artistidena suuremates keskustes, andsid omakorda tõe kodumaale tagasi tulles asutada mõnd tegusatele tütarlastele mõeldud kooli või stuudiot. Kiire areng teaduses, majanduses ja ühiskonnas laiemalt avas uusi sihte ka naiste eneseteostuseks. Olulisena on meelde tuletatud fakt, et ametlikult said naised Tartu ülikoolis õppima asuda alles aastast 1915.

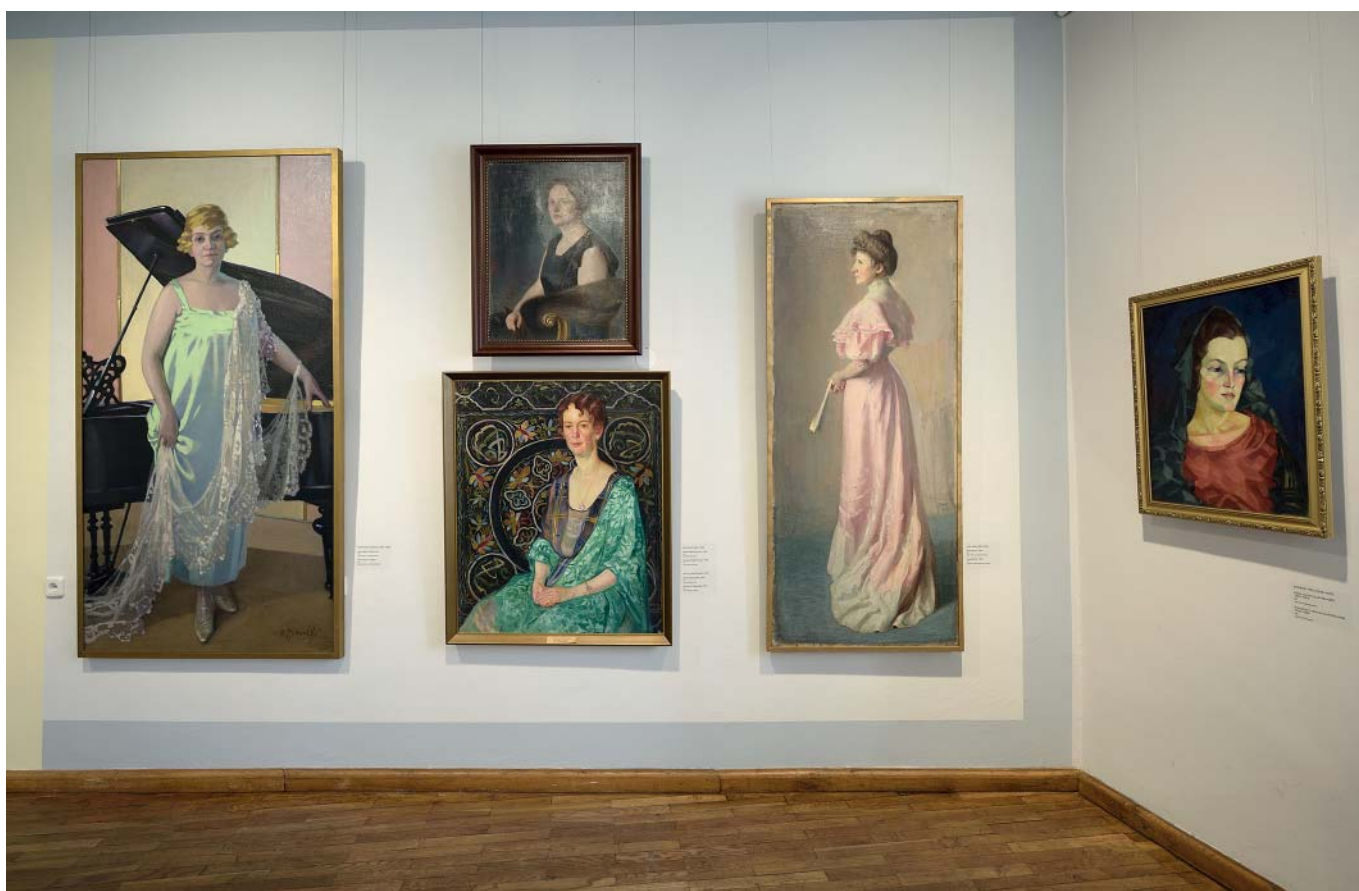

Ülle Kruus

II korruse ekspositsioonisaalis on naisi kujutatud dünaamiliselt ja elavalt 1920.–30. aastate moodsa kunsti keeles. Autoriteks vasakult: Ferdi Sannamees, Karl Pärsimägi, Kuno Veeber, Ado Vabbe ja Peet Aren
FOTOD: Stanislav Stepaško

Ülle Kruus avaldab näituse avamisel 9. aprillil tänu kuraator Kersti Kolli

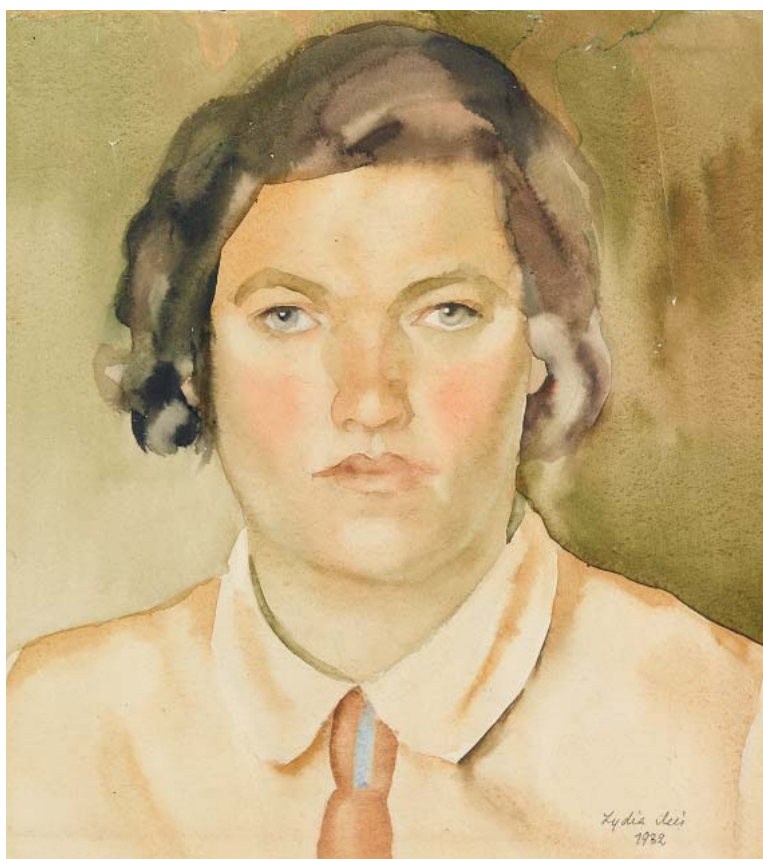
Ülal: I korruse ekspositsioon tõi esile laia valiku Konrad Mäe maale ja joonistusi tuntud naistest, kelle aktiivsus langes 20. sajandi esimestele kümnenditele (teiste hulgas Aino Kallas, Elo Tuglas, Klaara Holst jne)

All: Vaade I korruse 2. saali, kus suurematel maalidel on tuntud lauljad: Eesti esimene professionaalne laulja Aino Tamm Maximilian Maksolly poolt kujutatuna klaveri juures esinemas (ETMM kunstikogust) ja paremal Paul Raua esinduslik maal Paula Brehmist (EKM maalikogust)

Publikul on põhjust rõõmustada, sest hoidlastest on toodud välja hulgaliselt värskest vormistatud paberalusel teoseid, mida avalikkus pole aastaid näinud, autoriteks Eduard Wiiralt, Valve Janov, Lydia Mei, Anna Triik-Põllusaar ja mitmed teised. 20. sajandi teisel ja kolmandal kümnendil on oma õpingukaaslasid portreerinud paljud noored, kes omandasid haridust Tartus kunstikoolis Pallas. Põnevaid stilistilisi ülesandeid ja kunstilisi otsinguid kohtame muuseumi teise korruse saalides sellistelt tuntud meistritelt nagu Ado Vabbe, Ferdinand Sannamees, Kuno Veeber, Karl Pärsimägi, Felix Randel jne. Arvestades näituse juhtteemat, on ekspositsioonis ka mitmeid autoportreid naiskunstnikelt, neist põnevamad eneserefleksioonid on Karin Lutsult ja Lydia Meilt. Taaskohtumised Ants Laikmaa erakordsete pastellidega poetess Marie Underist ja näitleja-lavastaja Hilda Gleserist on meeldejäävad, sest väga sugestiivselt on edasi antud portreeritavate pühendumine ning loominguline hingelaad.

Eesti üks armastatumaid 20. sajandi alguse kunstnikke Konrad Mägi on kujutanud oma õpilasi ning loonud huvitavaid maale ja joonistusi kunstühingu Pallas esimesele põhikirjale alla kirjutanud naistest. Näitusele on jõudnud neist teostest üle kümne. Kindlasti harvem nähtud on maal, mis kujutab Frieda Sangernebo-Baarsi Viljandist, kuid huvitavad on ka joonistused Aino Kallasest, Elo Tuglasest ja proua Visnapuust.

Näitus inspireeris looma kaasnevat publikuprogrammi, kus nauditi muusikat naisinterpretide esituses ja kuulati loenguid aksessuaaride ning soengumoodide kohta. 20. sajandi esimese poole naine sai tuhandetele külastajatele palju mõistetavamaks oma otsingutes ja eneseteostust peegeldades.

Ülal: Eduard Wiiralt (1898–1954)
Daami portree. 1926
Monotüüpia
Eesti Kunstimuuseum

All: Lydia Mei (1896–1965)
Autoportree. 1932
Akvarell
Eesti Kunstimuuseum

FOTO: Nele Tammeaid

NÄITUSEMAJA AEG

— KRISTJAN RABA —

EESTI RAHVA MUUSEUMI NÄITUSEMAJA JUHATAJA

— AGNES ALJAS —

EESTI RAHVA MUUSEUMI TEADUSSEKRETÄR

Eesti Rahva Muuseumi näitusemaja avati 1994. aastal püsinäitusega „Eesti. Maa, rahvas, kultuur“. See oli aeg, kui ühiskonna ootus näha rahvuslikku kultuuripärandit oli kõrgeim. Muutunud on aeg, muuseum ja näitused, nii oma lahenduste kui teemade poolest – on aeg teha kokkuvõtteid enne Raadile kolimist.

Näitus on muuseumi süda ja näitusemaja on olnud 21 aastat kui Eesti Rahva Muuseumi vemmeldav veri. Uue ajastu võimalusi pakkuv tegevuskeskus jätab Tartu kultuuriellu kindlasti nähtava jälje. Maja on olnud tõmbekeskus paljudele kogukondadele, rahvale lähedalt ja kaugelt. Näitusemaja on olnud avatud teaduse- ja kunstiloomingu polügoon, ERMi „jäämäe“ pealmine osa ning mitmekesise programmiga tegevuspaik.

MUUSEUMIDE AEG

Muuseumi institutsioon on selle paarikümne aasta jooksul teinud läbi suuri muutusi, liikudes esemekesksest teaduskeskusest kultuurse vabaajakeskuse suunal. Muuseumide tähtsus maailmas on kasvanud, uue meedia ajastul on ära tabatud, kuidas luua paremaid platvorme külastajatega suhtlemiseks. Näitusest on saanud üks muuseumi keerukamaid ja interdistsiplinaarsemaid osi, kus saavad kokku erinevad valdkonnad: teadustraditsioonid ja nüüdisaegsed uurimisteed, kogumisvalikud ja museaalid, säilitamine ja konserveerimine, teadlaste ja kuraatorite interpretatsioonid, kunstnikud, kujundajad ja arhitektid, filmitegijad ja fotograafid, IT-spetsialistid ja programmeerijad, uue meedia arendajad, ehitajad ja näitusemeistrid,

kommunikatsiooni- ja turundusinimesed, programmijuhid, pedagoogid, giidid ning loomulikult vaatajad ja osalejad. Muuseumide usaldusväärsus ühiskonnas, pidevalt kasvav roll turismitööstuses ning erinevate valdkondade vahelises on loonud neist ideaalse platvormi ideede katsetamiseks ja ühiskondliku dialoogi arendamiseks. Ka Eesti statistika näitab, et muuseumi külastab igal aastal üha rohkem inimesi. Näiteks tehti Eestis 2014. aastal 3,7 miljonit muuseumikülastust. Samuti on muuseumikogudel tänu digiteerimisele ja sellele, et nad on avalikult veebis kättesaadavad, suurem kasutajaskond kui eales varem.

PUBLIKU OOTUSED

Näitusemaja avamise ajal oli ERMi eesmärgiks näidata oma kogusid ja rääkida kaasa ühiskonnas olulistel teemadel, kasutades selleks uudset visuaalset keelt. Publik ootas näitustelt uusi teadmisi, mitmekülgset infot rahvuslikust kultuuripärandist. ERMi viimase aastakümne uuringud on näidanud, et ühelt poolt oodatakse ERMilt eestlasi kirjeldavaid, eestlust tähtsustavaid ning traditsioone meelde tuletavaid näitusi, aga ka kaasaega seletavaid teemasid. Teisalt eeldatakse, et näitus võiks mõjutada seniseid arusaamu ja seisukohti, lisaks rääkida erinevatest subkultuuridest ja kõigest Eestis elavatest inimestest ning kogukondadest.

Selge on see, et ERMi-sugusel asutusel ei ole ühtainsat publikut, vaid tuleb kõnetada erinevate huvidega külastajaid. Näiteks olid ERMi 2004. aasta näituseplaanis kõrvuti nõukogude

Kristjan Raba

Agnes Aljas

Püsinäitus „Eesti. Maa, rahva, kultuur“ kujundas Eesti kultuuripilti 21 aastat
FOTO: Nele Tammeaid

Näituse „Ise sõime, ise jõime“ plakat (2006)

Esemed „Kohvi-näitusel“ (1997)
FOTO: Arp Karm

perioodi ilmestav kilekotinäitus, fotonäitus vanausulistest, Aafrika kogude näitus, Olga Terri ja Elmar Kitse maalid ning näitus soome-ugrilaste pulmakommetest. Kokku on aastail 1994–2015 toimunud ligi miljonile külastajale üle viiesaja näituse, kindlasti üle 2000 ürituse ja sündmuse, mis on loodud näitusi lahti mõtestama, esemete lugusid oskuslikult kuulama ja pakutud ideid kinnistama.

ERMi külastajauuringud või inimeste käitumine näitusesaalis on ilmekalt kirjeldanud näituste kasutust. Näiteks võib 1999. aasta külastajauuringu põhjal väita, et keskmiselt viibiti näitusel 15–30 minutit, peamised külastajad olid 19–30-aastased (75% naised), 15% külastajatest süvenes ja 85% vaatas pealiskaudselt. Enim tähelepanu said videod (50% ajast), üsna ühepalju vaadati esemeid ja fotosid ning loeti tekste. Väärtuslikku tagasisidet on andnud ka külalisteraamatud, kuhu tehakse siiski harva sisulisi kommentaare ning reeglina jagatakse näitusel tekkinud positiivseid emotsioone. Enim kaasa mõtlema ja pliiatsit haarama on kutsunud näitused, mis on seotud inimeste igapäevaeluga, mida tuntakse ja mäletatakse ning mille kohta on külastajal isiklik arvamus.

Kui vaadata ERMi näituste peamisi külastajagruppe, siis kindlasti on kõige suurem olnud haridussektor. Olulisemad võrgustikud on hargnenud kõrgemate õppeastmete juurest – Tartu Ülikoolist, TÜ Viljandi Kultuuriakadeemiast, Tartu Kõrgemast Kunstikoolist, Tartu kunsti-koolist ja Eesti Kunstiakadeemiast. Kui proovida välja tuua näitusemaja keskmine külastaja, siis on selleks kõrgharidusega (või seda omandav) naine vanuses 19–45 aastat ning linnast pärit perekond. Suvine turismihooaeg on muidugi teistsugune, siis jõuavad ERMi perekonnad Saksamaalt, Venemaaalt, Soomest, Jaapanist, Kreekast ja muidugi Lätist.

SAAGU MAJA!

Eesti taasiseseisvumine tõi ERMile kaasa ühiskondliku ootuse näidata pärast 50 aastat rahvuslikku kultuuripärandit. Muuseumi direktori Tõnis Lukase ja Tartu linnavalitsuse kultuuri- ja spordiosakonna juhataja Riho Illaku eestvedamisel valiti välja omaaegne Tartu Raudteelaste Klubi, mis selle asemel, et jääda tärkava meelelahutusäri ja maffia meelevalda alla, sai õnnelikult muuseumi osaks. Sinna kavatseti teha viieks aastaks põhjalik püsinäituse käeharjutus Vaike Reemanni kureerimisel, kujundajaks Tea Tammelaan. Täielikult ümber ehitatud hoone sisearhitekt oli Uko Künnap. Samal ajal planeeriti ka muuseumi uue hoone ehitust Veski ja Liivi tänava nurgale Ra Luhse ja Tanel Tuhali ideekavandi „Põhja Konn“ järgi.

Ehituse direktor Toomas Määrmann on meenutanud, et muuseumide ehitamisega kokku puutunud inimesi ei olnud 1990. aastatel Eestis palju ning planeerimisprotsess oli keerukas. Samas mõeldi koos ERMi teaduritega välja nutikaid lahendusi, kõik töötasid hoone valmimise ja püsinäituse juures südamega, tihti ööd läbi. Hoolimata kahest dekaadist on näitusemaja lahendused püsinud ajatute ja funktsionaalsetena ning olnud paljudele muuseumidele eeskujuks.

14. mail 1994 avati suure pidulikkusega ERMi näitusemaja ja püsinäitus „Eesti. Maa, rahvas, kultuur“. Avamisel esinesid president Lennart Meri, peaminister Mart Laar, kultuuri- ja haridusminister Paul-Eerik Rummo, Tartu Ülikooli rektor Peeter Tulviste ja paljud teised. Näitust kiideti nii teemavaliku, tehniliste lahenduste kui kujunduse osas. Näitusel oli rikkalik rahvarõiva ja -kunsti väljapanek (eksponeeritud omaaegsetes suurimates vitriinides ja sahtli-lahendustes), kajastati eestlaste argielu esemelist maailma, muutusi talupojakultuuris, kombeid, etnilisi vähemusgruppe Eestis ning näituse viimases osas 20. sajandil toimunud muutusi, mis ka enim diskussioone tekitas.

Näitus „1944. Meri läände“ (2014)
FOTO: Nele Tammeaid

NÄITUSTE TEEMAD

Kõige laiemalt võiks ERMi näitusi nimetada kultuuride näitusteks. Näiteks rohked argikultuuri väljapanekud keskendusid ühele argikultuuri fenomenile („Eesti naine muutub ajas“ 1996, „Kohvinäitus“ 1997, „Kolimine. Interjöö II“ 1999, „Muuseum näitab keelt“ 2010 jpt) või konkreetses ajas toimuvatele muutustele (nt „1913 – kauge ja lähedane“ 1995). 2000. aastatel liiguti edasi mahukate kogumis- ja teadusprojektidega näituste suunas, mis kajastasid nõukogude perioodi – nendega kaasnes alati nostalgia ja ideoloogia piirilt alguse saanud diskussioonikonflikt. 2010. aastatel lisandusid nüüdisaja linnakultuuri ja tarbimiskultuuri väljapanekud, kus külastajaid üllatati argise musealiseerimisega ning näituselabori näitustega, mis tuli külastajal endal sisuga täita.

Kindlasti jäävad külastajate meelde ka tegevuskesksed projektid („Siga seebiks. Traditsioonilised töövõtted kaasajal“ 2008 jpt) ning kuraatoritele mahukad rahvusvahelised näituseprojektid („Euroopa maitseid“ 2011 jpt). Esimesena võeti ERMis kasutusele 2010. aastatest ka avatud kuraatorluse näitused („Oma näitus“), kus võimaluse väljapanek üles seada said need, kes igapäevaselt muuseumitööga ei tegele.

ERMi näitustel on kaardistatud rõivastuse arengut – paljud rahvarõivanäitused („Rahvarõivas kui sümbol“ 1998, norra, soome ja saami rahvarõivad jpt), muutuva moe ning tänapäevase moe näitused (nt „Mood. Aeg ja meie“ 2000), lisaks ühe esemegrupi ülevaatenäitused (jalanõud, sukad, kindad, mütsid jm). Rahvakunsti on vaadeldud nii selle mõjutajatest

Vitriin mordva mannekeeni-dega näitusel „Auasi“ (2008)
FOTO: Merylin Suve

(„Barokk tikub talutarre“ 1997) ja inspireerimisest („Viinapuuväät ja maasikakiri“ 2001, 2005) kuni nüüdisaegsete lahendusteni. Lisaks on toimunud soome-ugri näitused, maailmakultuuride näitused, foto- ja kunstinäitused ning palju muud. Kõigest sellest saab täpsemalt lugeda Eesti Rahva Muuseumi näitusemaja 20. sünnipäevaks ilmunud kogumikust „Etteaste. ERMi näitusemaja 1994–2015“.

EESTI MUUSEUMI RAUDVARA

INTERVJUU ILDIKE JAAGOSILLAGA

— PIRET ÕUNAPUU —
EESTI RAHVA MUUSEUM

Kust kandist pärit oled?

Sündisin 1933. aastal Rakveres. Isa oli kooliõpetaja, kultuuritöötaja, luuletaja, seltskonnategelane. Väga mitmekülgne ja laialdase kultuurihuviga. 1940. aastal soovitati tal linnast poliitilistel põhjustel ära minna. Isa sai Rakverest paarkümmend kilomeetrit Viru-Kabala lähedal Nõmmisel algkooliõpetajaks. Ma ei teadnud tollal, miks me pidime 1941. aasta juunis käima heinamaal taluküünis õöbimas. Nii me jäime. Isast sai 6-klassilise kooli juhataja ja ka mina läksin seal esimesse klassi. 1944. aasta suvel hakkas rinne lähenema. Ema tahtis juba ammu ära minna, aga isa ei uskunud, et lääneriigid meid venelaste kätte annavad. Siiski sõitsime augustis Hiiumaale Sõru külla. Seal oli lootus paadiga Rootsi pääseda. Põgeneda soovijaid oli palju. Enne, kui meie paat kohale jõudis, saabusid punaväelased veoautol. Nii me jäimegi. Hiiumaa oli haritud inimestest tühjaks jäänud. Isa oli algul Leisu koolijuhataja, siis Kärddlas õpetaja kuni 1950. aastani. Et saaksin edasi õppida, kolisime Tartusse ja lõpetasin seal 2. keskkooli (praegune Miina Härma Gümnaasium).

Mis ajast oli sul juba huvi muuseumide vastu?

Tartu kooli lõpuklassis tehti ekskursioon Leningradi Ermitaži ja teistesse muuseumidesse. See reis jättis vapustava mulje. Ma ei olnud ju veel Tallinnaski muuseumidesse saanud. Vist olin küll Eesti Rahva Muuseumis (tol ajal Eesti NSV Riiklik Etnograafiamuuseum) käinud, aga sellest ei ole jäänud mingit mälu. Leningradis oli kõik suurepärane – kõrgkultuur, millised kunstiteosed, endistest aegadest jutustavad aukartustäratavad esemed! Giidid avasid selle muuseumide võlumaailma oma haaravate jutustustega. Kui tuli aeg otsustada, mida edasi teha, oli mul raske täita isa soovitusi – õppida reaalseid või saada arstiks. Mulle tundus ajalugu see õige, sest selle kaudu saab muuseumisse. Kuna kolmandal kursusel tuli teha valik, kas jätkata üldajaloo või NSV Liidu ajaloo suunal, siis osa kaaslast ei olnud sellega rahul. Läksime siis teise kursuse kevadel kuuekesi – Lei Kindel (Peterson), Hele Eisler, Ellen Karu, Aleksei Peterson, Helju Sirel ja mina – rektori juurde uurima, kas oleks võimalik etnograafia õpet uuesti avada. Rektor Feodor Klement võttis meid sõbralikult vastu ja küsis kohe, kes hakkab õpetama. Pakkusime välja Jüri Linnuse. Ja saimegi 1953. aasta sügisest etnograafia lisaerialaks ning Jüri Linnuse üheks õppejõuks. Talvisel vaheajal käisime Leningradis. Loengud olid NSV Liidu Rahvaste Etnograafia Muuseumis ning NSVL TA Antropoloogia ja Etnograafia Muuseumis. Viimases saime teadmisi Austraalia põliselanike ja Hiina üldetnograafia kohta. Karin Mark luges meile soome-ugri ja eesti

Etnograafia-
muuseumi
teadur Ildike
Liiv (Jaagosild)
1958. aastal.
ERM Fk 2613:46
FOTO: Udo Rips

antropoloogiat, Eduard Laugaste rahvaluulet, Ants Viires puutööd ja historiograafiat. Mitmeid tarkusi saime teadlastelt NSVL TA Etnograafia Instituudist.

Mis sai pärast ülikooli?

Läksin Nõo kooli õpetajaks, kus õpetasin 5.–10. klassile ajalugu. Mulle meeldis õpetaja töö juures uut ainet anda. Ja kõige raskem osa oli õpilaste kontroll.

1956. aasta lõpul avanes võimalus tulla etnograafiamuuseumisse. Side oli varasemast ajast olemas ja muuseum tuttav. Oli valida kas restauraatori või laborandi ametikoha vahel. Tollal oli direktoriks Martin Rebane, peavarahoidjaks Jenny Nõu – tugevad parteitöötajad. Kaastöötajateks said mulle muuseumis Lehti Konsin, Linda Vares, Elvi Rästa, Endla Vaher, Ella Vaher, Udo Rips, Linda Kohk jt. Juba jaanuaris sai minust teaduslik töötaja. Teaduslikus osakonnas olid Endla Lööke (Jaagosild), Tamara Paevere (Habicht), Aino Voolmaa, Tiina Vöti, Vilve Kalits. Osakonna juhataja oli Linda Trees (Saks). Esimese tööpäeva puhul tõi ta mulle kauni priimula.

Muuseumi välitööd olid alati huvitavad ja elamusterohked, siis tutvusid lähedalt maa-inimeste igapäevaste röömude ja muredega. Direktor Aleksei Petersoni tulekuga 1958. aastal algas massiline kogumistöö. Jalgrattad rongi peale ja sai sõita kuhu iganes. Oma teema alased kogumisreisid toimusid Lääne-Eestis ja saartel. Tiina Vöti oli minu välitööde õpetaja, ääretult

Ildike Jaagosild
2015. aasta suvel
FOTO: Piret
Õunapuu

Ildike Liiv
(Jaagosild,
pildil vasakul)
etnograafiamuuseumi kogumis-
reisil Vormsile
1958. aastal.
ERM Fk 1264:7
FOTO: Vilve
Kalits

taktitundeline ja heasüdamlik. Meelde on jäänud välitööd Vilve Kalitsaga Ruhnus. Tavaliselt sel ajal, kui Vilve juttu ajas, uurisin mina majapidamishoonetest ja lakapealsetest, kas on midagi muuseumile huvipakkuvat. Kirjanik Aadu Hint, kel oli saarel suvila, oli abivalmis kogutud esemete paati tassimisel ja Pärnus mahalaadimisel ning transpordi korraldamisel. Meenub ka seik esemete kogumiselt Halliste-Navesti jõeäärsetest põlistaludest. Esemeid kogunes hulganisti, kuid neid oli vaja saada teisele poole jõge, sild asus aga mitmete kilomeetrite kaugusel. Ainsaks transpordivahendiks oli kohalik ühepuuvene. Kuna ma ei oska ujuda, siis kaalusin kaua, kas julgen riskida venesse istudes ja jõuan kuivalt teisele kaldale. Aga õnnestus ja asjad jõudsid muuseumi.

Korra olin Moskva ekspeditsiooniga Misso kandis kaasas. Perenaine käskis hõrakuid (punane sõstar) kaeda ja suhu pista. Ei teadnud, mis marjade kohta see käib, ega julgenud midagi võtta.

Mis sulle muuseumi tegemistest eriti meelde on jäänud?

Väga toredad on mälestused alates 1958. aastast. Algasid muuseumi 50 aasta juubeli ettevalmistused. Niisugune entusiasm ja kirk valdas kõiki. See oli sõnulseletamatu. Oma rahva muuseumi sünnipäeva tähistamine! Korraldasime teaduskonverentsi, mis muutus iga-aastaseks oluliseks sündmuseks muuseumi elus. Aleksei Petersonil õnnestus taastada aastaraamatu väljaandmine. Sisuline töö selle puhul jäi Jüri Linnusele.

Tol ajal käidi palju konverentsidel. Kogu asjaajamine ja kokkuleppimine käis kirja teel ning võttis palju aega. Tekkis palju uusi sidemeid oma eriala muuseumide ja instituutidega. Praegusega võrreldes olid välissuhted palju tihedamad, eelkõige suure liidu ulatuses. Nüüd vabana on võib-olla isegi vähem kontakte kui siis suletud Nõukogude Liidus. Tundub, et kontaktid on pigem isikute, erialainimeste kui institutsioonide vahel. Palju vahetati näitusi, toodi meile ja meie saatsime mujale. Näituste vahetus oli enamasti siiski Nõukogude Liidu piirides.

Sinu etnograafiamuuseumis töötatud aega jäi ka muuseumi kõrvale juurdeehituse plaanimine? Mis aastal see oli?

1960ndate lõpul olin peavarahoidjana kursis muuseumihoidlate suure ruumipuudusega. Kuna uusehituse kavandamine ei tulnud tollal kõne allagi, tuli asuda taotlema juurdeehitust olemasolevale Burdenko (Veski) tänava majale. Kõrval oli vaba krunt olemas, praegu on seal kirik. Hooneid pidi ühendama galeriikäik.

Tol ajal oli infot moodsa muuseumi kohta üsna keeruline hankida. Ülikooli raamatukogu vahendusel saime mikrofilme maailma uutest muuseumiehitistest. Projekteeris kommunaalprojekti Tallinna osakond. Hoone pidi tulema mitmekorruseline – ekspositsiooniruumid ja hoidlad nii põhikorrustel kui maa all, laborid, töökojad, konditsioneerid jne. Kust saada tehnilist infot? Tuli näiteks käia Moskva kuullaagritehases vaatamas, millised on konditsioneerimiseadmed, kui palju need ruumi nõuavad jne. Tekstiilikogust pidi saama siinide

Ildike Jaagosild
põllumajandus-
muuseumis
pulmatseremoo-
niat läbi viimas.
1988

FOTO: Erich
Norman

peal rataskäruidega tekstiile tuulutusrõdudele viia. Tööruumid pidid jääma vanasse hoonesse. Tööjoonisteni olid asjad käigus. Käisime – Toivo Pedak ja mina muuseumist ning projekteerijad – tutvumas Nõukogude Liidu uute muuseumihoonetega Naltšiki koduloomuuseumis ja Taškendis. Samarkandis saime ainult projekti vaadata, käsil oli alles nulltsükkel. 1970. aastal pidime projekti esitama, et see lülitataks järgnevasse viisaastakuplaani. Siis aga tuli Ministrite Nõukogu otsus, et muuseumi juurdeehitust ei võeta plaani. Et ruumipuudus oli väga suur, läks käiku kirikute projekt. Sellega püüti päästa hävimisest kirikud kui ka paigutada ajutisele hoiule muuseumiesemed. Eriti mõistvalt suhtus sellesse Pauluse koguduse õpetaja J. Selliov.

Ometi läksid etnograafiamuuseumist põllumajandusmuuseumisse?

Jah, 1973. aastal lasin jalga põllumajandusmuuseumi üles ehitama. Professor Jüri Kuum oli selle hing. Tema kutse langes soodsale pinnasele. Olin oma karjanduse uurimisteamaga juba otsapidi põllumajandusega seotud. Töö põllumajandusmuuseumi esimese ekspositsioonihoone, endise hobusetalli rekonstrueerimisel muuseumi tarvis oli suur väljakutse. Esimese ekspositsiooni koostamisel olid abiks paljude erialade teadlased. Näitasime, et enne 1940. aastat oli Eestis olemas kõrgetasemeline põllumajandus. Meie sihiks oli selle kaudu tutvustada rahvale eesti maakultuuri ja selle saavutusi. Propageerisime Eesti maad, kodu, leiba. Üheks võimaluseks kujunes ka pulmade vastuvõtmine muuseumis. Pärast abielu registreerimist ja isegi

kirikus käimist soovis noorpaar koos pulmalistega külastada põllumajandusmuuseumi. Tegime noorpaarile ka katseid, näiteks pidid nad ära tundma terade järgi Eesti põldudel kasvatatavad viljad. Kinkisime neile ühise pere esimese leiva – sooja leiva töömehe leivakombinaadist. Ka ämmadele-äiadele oli sümboolne kingitus. Soovi korral pakkusime kogu seltskonnale sooja leiba või ja piimaga. On eriline tunne kogeda, kui oluliseks on kujunenud Eesti Põllumajandusmuuseum mitte ainult Eesti ulatuses, vaid ka kogu maailma põllumajandusmuuseumide väarikas peres.

Oled ka Eesti Muuseumiühingu asutajaliige.

Alguses olid kõik muuseumiühingu asjad Tõnu Pani tööruumis Tartu ülikooli zooloogiamuuseumis mineraalide vahel. Algas infolehtede väljaandmine. Suur samm edasi oli „Koguhoidja meelespead“ – väga vajalik ja asjalik juhendmaterjal muuseumirahvale. Praegu oleme meie üks väheseid erialaorganisatsioone selles vallas, kus liikmeskond on personaalliikmed, mitte muuseumid nagu mujal maailmas valdavalt. Praeguses kultuurisituatsioonis ei ole ilmselt teisiti ka võimalik. Sisuliselt seisab ühing oma liikmete kaudu ju ka muuseumide eest.

Väga õnnelik olen töö üle ajakirja Muuseumitoimetajana aastail 1995–2006. Selle käigus tekkisid sidemed paljude muuseumidega üle Eesti.

PUURAHVA NIMED TEKSTIILIST SEINALE

— KAAREL TARAND —

EESTI RAHVA MUUSEUMI AVALIKE JA VÄLISSUHETE JUHT

Kaarel Tarand

2011. aastal jõustus Eestis kunstiteoste tellimise seadus, mille kohaselt peab avalike hoonete ehitustööde maksumusest vähemalt 1% eest soetama kunstiteoseid. Seadus rakendub riigi- ja avalik-õiguslikele asutustele ning riigi enamusosalusega sihtasutustele ja mittetulundusühingutele. Kunstiteoseid peab hankima, kui ehitustöid teostatakse vähemalt 750 000 euro eest. Kunstiteoste hanke rahaline ülempiir on 65 000 eurot, millele lisandub käibemaks.

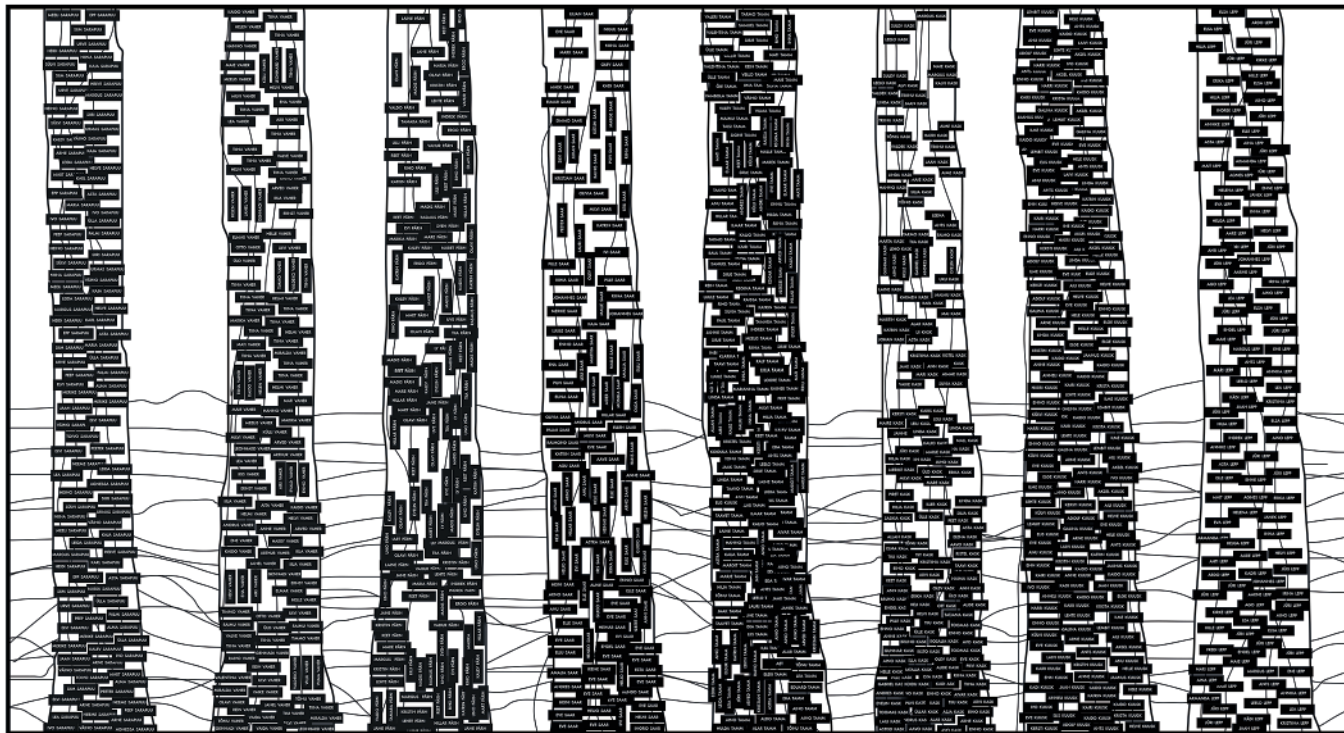
Eesti Rahva Muuseumi uus hoone vastab kõigile neile tunnustele ja vastavalt sellele kuulutas maja tulevane omanik Riigi Kinnisvara AS ka hankekonkursi välja. Kuid sellel oli eellugu. Üks oli teadmine, et seadus on juba mitu aastat jõus, kuid tema rakendamisest on vähe kuulda olnud. Oli teada, et hankekonkursi formaat seab tegelikult kunstilistele lahendustele oma piirid. Näiteks selline lihtne detail nagu lõppmaksumus, mis sisaldab nii loomingu kui ka selle paigaldamise ja kasutamisega seotud kulutusi. See tähendab, et tehnoloogiliselt keerukaid teoseid ei maksa oodata ja loota ning pealegi oleks kunstnikul niikuini raske kõiki kaasnevaid kulutusi juba eskiisivõistlusel ette näha, mistõttu võiks mõne hea idee teostamine kujuneda rahaliseks kõrbemiseks.

Niisiis, lähtekohad olid justkui selged, aga selget ei olnud muuseumi jaoks esialgu midagi. Uus hoone ise on arhitektuurina kunstiteos, originaallooming. Sellele lisanduvad omaette teostena sisekujundusprojektid. Eeskätt näituste ala püsinäitused on ju kunstilised tervikud, mida ei saa konkursi korras niisama lihtsalt sõltumatu kunstiteostega „rikastada“.

Hoolimata avalikust arvamusest muuseumihoone hiiglaslikkuse kohta ei olnud tegelikult lihtne leida peaaegu lõpuni komponeeritud ruumis vaba kohta, kus võimalik tellitav kunstiteos ei hakkaks negatiivselt mõjutama seal juba olemasolevat ainet või planeeritud tegevust, kuid samas pääseks ka ise positiivselt mõjule.

Kohavalikuga kõrvuti käis ka teoste arvu küsimus. Kas üks või rohkem? Mitmesse kohta ja milliseid sel juhul? Tagantjärele tundub üsna lootusetu valitud lahenduse kõrvale teist võrdväärset üldse välja mõeldagi. Ja see üks oli maja konverentsisaali otsaseina akent varjav kardin või vaip. Mitte niisama kangas, vaid miski, mis võtab kokku Eesti Rahva Muuseumi ja eriti selle muuseumi omaniku ehk eesti rahva olemuse.

ERMi uue hoone konverentsi- ja kinosala lavafooni tekstiili kujundaja ja teostaja leidmiseks korraldatud konkursile laekus tähtjaks

34 ideekavandit, millest tingimustele täiesti vastavaks loeti 29 tööd. Loodav kunstiteos pidi kandma ERMi vaimsusele ja rahvakultuuri pärandile toetuvat ideed. Ning kahtlemata kandiski. Juba tööde märgusõnade tasemel, mis hõlmasid kõiki Eestiga seotud suuri asju nagu meri, mets, tähistaevas, sõna, müüt, aated ja isamaa.

Žürii koosseisus ERMi direktor Tõnis Lukas (žürii esimees), Reet Piiri ERMist, Kai Lobjakas ja Krista Kodres Eesti Kunstiteadlaste ja Kuratorite Ühingust, Aet Ollisaar ja Sigrid Huik Eesti Tekstiilikunstnike Liidust ning Pille Lausmäe Eesti Sisearhitektide Liidust jõudis arutelude lõpuks ja hääletades otsuseni valida esikolmikusse järgmised tööd:

I Käbid ja kännud (autorid Eve Kask ja Anna Kaarma)

II Sõna (autorid Erika Pedak ja Maarja Roosi)

III Lennutee linnuväli (autorid Oliver Soomets, Tõnis Hiessalu ja Bruno Lillemets)

Žürii märkis eraldi ära võistlustöö märgusõnaga „Mets“ (autorid Kalmer Allik, Argo Männik ja Kaiko Kivi). Vastavalt võistlusjuhendile esikoht eraldi preemiat ei saa, see sisaldub sõlmitava hankelepingu maksumuses. Teise koha preemia on 950 eurot ja kolmanda koha preemia 475 urot.

Võidutöö ideekavandi autorid kirjeldavad oma kavandit järgmiselt:

„Looduslikult katab mets üle poole Eesti maismaast. Urbaniseerunud Euroopas on eestlased metsarahvas mitmeski mõttes. Pea iga perekonnal on maakodu või minnakse vanavanemate juurde maale puhkust veetma või nädalavahetusel ennast „laadima“. Seenelkäi-

mine ja marjakorjamine on endastmõistetavad tegevused. Meil on traditsioone, mida mujal nii tuntavalt enam pole ja suhe loodusega avaldub teinekord pisiasjades. Mets on meie rahvuslik rikkus nii materiaalses kui ka hingelises mõttes. Puunimeliste perekonnanimede rohkus on eesti kultuuri omapära.

Kompositsioonilises lahenduses sümboliseerivad domineerivad tulbad nii puid kui ka (ilma) sambaid. Horisontaalsed jooned assotsieeruvad sugupuuga ja sümboliseerivad eestlaste omavahelist seotust.“

Seega leiavad ERMi konverentsisaali vaipkardinal koha eesti mets oma vägevate puudega ning eesti rahvas oma vägevate inimestega, kelle vähimaks ühisosaks on ühised nimed, kaheksal pildile mahtuval perekonnal vastavalt Kask, Kuusk, Lepp, Pärn, Saar, Sarapuu, Tamm ja Vaher. Kus ja kuidas kõik see ilu õigeks ajaks valmis kududa jõutakse, pole veel selge, kuid selge ja kindel on, et 22. septembril 2016 ehk muuseumi uue maja avamispäeval on teos täies ilus vaatajate ees lahti.

Võidutöö „Käbid ja kännud“ kavand

SPONSORITE ABIGA UUELE ELULE

— JÜRI KUSMIN —

SILLAOTSA TALUMUUSEUMI VARAHOIDJA

Jüri Kusmin

2012. aasta sügisel käis Sillaotsa Talumuuseumis Eero Kotli Häädemeestelt. Ta tutvustas end kui Lanz Bulldogi traktorite huvilist ja tema eesmärk oli kaardistada kõik eelmisel sajandil Saksamaal toodetud ning seni Eestis säilinud kuumpeamootoriga Lanzi traktorid. Kuni selle ajani oli üle Eesti teada kümne aastatel 1922–1943 toodetud traktori asukoht (täna on teada 15). Lanzi traktorite ajalooga saab tutvuda ning vaadata pilte seni säilinutest internetis aadressil www.kotli.ee/lanz-bulldog/?p=2007&g=1042&g2=0. 1956. aastal lõpetati Lanzi tootmine ja samas tehases hakati monteerima John Deere traktoreid. Kuumpeamootoriga traktorid olid eriti hinnatud seetõttu, et neis sai kasutada kõikvõimalikke kättesaadavaid raskeid kütuseid (vana läbitöötanud õli, masuut, põlevkiviõli). Samuti olid nad äärmiselt lihtsa ehitusega ja seetõttu vastupidavad.

Sillaotsa Talumuuseumisse jõudis traktor juba muuseumi asutaja Aleksei Parnabasi eluajal 1985. aastal. Märjamaa raudteejaama taga seisnud masin kingiti Vello Siimarile 1974. aasta veebruaris. Vellol seda käivitada ei õnnestunud ja traktor seisis põlluveerel 12 aastat. Jahutusüsteemi ununenud vesi jättis mootorile omad jäljed. Aleksei Parnabasi palvel annetas Vello traktori muuseumile. Seega võib Vello Siimarit

Velise-Nõlva külast nimetada sõna otseses mõttes Sillaotsa Talumuuseumi suurannetajaks.

Muuseumis olevale varale annab palju väärtust, kui teame esemete päritolu ja lugusid tema kohta. Nii on ka selle traktoriga. Esimese muuseumile annetatud traktori ajalugu oli teada vaid alates aastast 1973, arvatavalt siis toodi see Märjamaale. Inimene, kes traktori Vello Siimarile kinkis, ei kõnni juba ammu enam maiseid radu. Tänu õnnelikule juhusele leidis Eero Kotli Riigiarhiivi Rakvere osakonnast vastuvõtuakti, millest loeme, et sama tehase numbriga traktor anti 13. aprillil 1945 Eesti NSV Rahvakomissaride Nõukogu Riigimõisate Peavalitsuse Hõreda riigimõisale. Kapitaalremonditud traktori ülevõtte toimus Auto-traktoriremonditehases Nr. 1, Tallinnas Kadaka tee 6 (hilisem Tallinna Ekskavaatoritehas). Seega on masina ajalugu seni lünklik. Teada on, et selliseid raskeõli eelsoojendiga traktoreid toodeti eritellimusena Eesti jaoks. Sellega langeb ära võimalus, nagu sattunuks traktor siia II maailmasõja käigus. Eelsoojendi vajaduse tingis siin kasutada olev Kiviõlis toodetud põlevkiviõli.

Eero Kotli tundis AS Kaarma KT töömehi, teadaolevalt ainsaid Eestis, kellel on kogemust kuumpeatraktorite restaureerimisel. Tema soovitusel võtsin ühendust ettevõtte juhataja Jüri

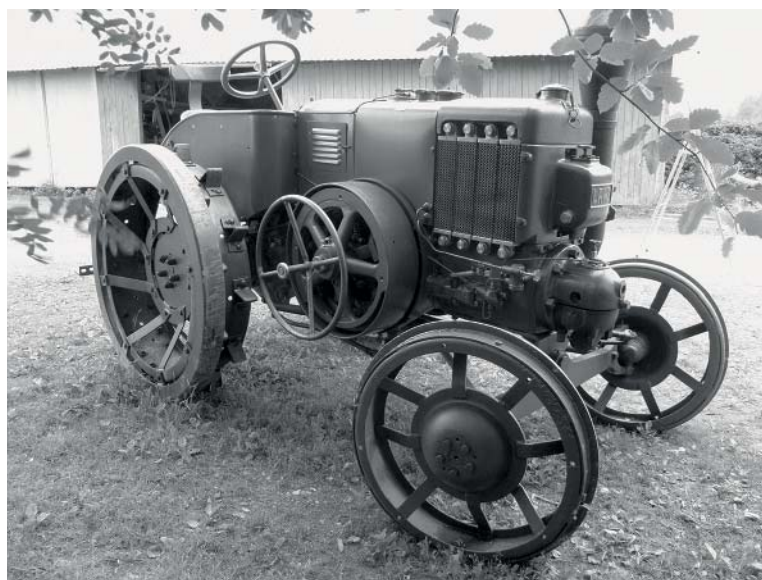

Aleksei Parnas, Enn Jäävälja ja Heino Endmaa
20. mail 1985
35-hobujõulise
traktoriga
Lanz Bulldog
HR7 D8500
1939. aastast
FOTOD: Jüri
Kusmin

Vilimaaga. Töömehed käisid kohal ja koostasid ligikaudse eelarve, sinna lisandusid veel Saksa-maalt tellitavad varuosad. Prognoositud eelarve suurusjärg oli ligilähedane Märjamaa vallale kuuluva munitsipaalmuuseumi poole aasta eelarvele. Seega polnud lootust valla toetusele. Hakkasin kohtuma oma valla ja naabervaldade vähegi tuttavate ettevõtjatega. Kokku jõudsin kokku saada 47 ettevõtjaga. Ettevõtmisse suhtuti üllatavalt hästi ja 44 ettevõtjat olid valmis seda toetama. Tegelikult kasutasin ainult 28 ettevõtja ja eraisiku abi. 2013. aasta sügisel viidi muuseumne traktor Ebaveresse Kaarma KT töömeeste kätte. Äärmiselt suur abi traktori taastamisel oli ühest saksa noormehest, kes aitas meid varuosade hankimisel. Taas sai murtud müüt, et välismaalt on liiga kulukas vanade masinate osi hankida. Ei ole, näiteks poleks ükski kodumaine meistri-meister teinud meile sellise hinna eest poolkäsitööna kaheksat uut radiaatorit, mis on nüüd traktoril küljes. Mitmed ettevõtjad pakkusid praktilist abi, tasuta transporditeenust, suurtele detailidele haavelpuhastust, värvimist.

Selle aasta mai algul jõudis restaureeritud Lanz Bulldog HR7 D8500, mis pärineb aastast 1939, Vigala Tehnikakooli automaalarite eriala õpilaste käe alla puhastamiseks ja viimase lihvi andmiseks. Värv saadi võimalikult originaalilähedane vastavalt väljalaskeaastale (tagasilla käisele jäi näha 76 aasta tagune värviproov).

Võib tekkida küsimus, miks Märjamaa vallavalitsusele alluva muuseumi muuseumi restaureerimist ei toeta rahaliselt vald. Hetkel on muuseumis tunduvalt olulisemaid kohti, kuhu investeerida – saja-aastase talutare kapitaal-

remont, projekteeritud häärber, amortiseerunud veovahendite kuuri asendamine omaehitatud traktorite varjualusega, teetsooni jääva aida ümberpaigutamine, Päästeameti poolt nõutav tuletõrje veehoidla jne.

Siiani on kõik laabunud plaanikohaselt, Lanz Bulldog on restaureerituna ja värske värvi all Sillaotsale tagasi toodud. Ainus probleem on, et hetkel puudub ruum, mille katuse alla traktor paigutada (riistakuuris täitus sellest vabanenud koht juba järgmisel päeval). Traktori varjualuse eskiisprojekt ja ehituslik eelarve on valmis. Selle kulud said kaetud 2012. aasta juulis toimunud masinapäeva tuludest. Nüüd jääb leida rahastaja ja sellisel juhul on juba vallal omaosaluse moraalne kohustus.

Restaureeritud
Lanz Bulldog
26. juunil 2015

ELA-HEIGI MARTIS

20.8.1939 – 21.4.2015

Raske haigus viis meie hulgast Tartu Ülikooli ajaloo muuseumi kauaaegse direktori Ela Martise.

Ela Martis sündis Võrus, lõpetas 1958. aastal Tallinna 10. Keskkooli ja 1964. aastal Tartu Riikliku Ülikooli ajaloo osakonna ning töötas seejärel mõnda aega Tartu linnamuuseumis. Tema tõeliseks elutööks sai aga Tartu Ülikooli ajaloo muuseumi ülesehitamine, mille direktor ta oli aastail 1979–2004.

Kui muuseum 1976. aastal loodi, oli selgesti näha, kui oluline on leida õige juht. Kolm aastat oli muuseum vaid paberil, tegelik töö algas siis, kui 1979. aastal määrati direktoriks noor ja energiline Ela Martis. Kahe aasta pärast toimus esimene näitus peahoone keldris ja veel aasta hiljem koliti keldrist mäele, kus uue raamatukogu ehitamise järel olid vabanenud raamatukogu ruumid endises toomkirikus. Alles siin sai muuseum väärilt arenema hakata, olles ülikoolile toeks kõigi ajalooliste tähtpäevade tähistamisel nagu 350 aasta juubel (1982), ema-keelse ülikooli 70. aastapäev (1989) jpt. Muu-

seumi osa selles, et Tartu ülikool on oma ajaloo uurimisse üsna palju panustanud, on väga suur.

Mitte igaühele ei paku elu võimalust ehitada algusest peale üles üks suur asutus. Ja mitte igaüks, kellele selline võimalus antakse, ei haara selles kinni ega vii seda lõpule. Tartu ülikooli ajaloo muuseumist sai Ela Martise juhtimisel soliidne akadeemiline teadusmuuseum. Selle valget saali teadsid kontserdi- ja etenduspaigana kõik tartlased. Selles majas on paljud inimesed tahtnud tähistada oma elu pidulikke hetki.

On palju näiteid, kus asutus või ettevõtmine laguneb kiiresti, kui selle rajaja taandub. Ehitada üles midagi, mis suudab iseseisvalt areneda ja kasvada, on kindlasti veel suurem kunst ja just see õnnestus Ela Martisel Tartu Ülikooli muuseumiga Toomemäel. Muuseum areneb ja käib ajaga kaasas. Ja eks see elus muuseum ongi parim mälestusmärk.

TARTU ÜLIKOOLI MUUSEUM

RAUL SALUMÄE

28.10.1960 – 25.4.2015

ja publitsist. Tema uurimisvaldkonnad ulatusid Saaremaa kalanduse ajaloost I ja II maailmasõja sündmuste mõtestamiseni. Tema uurimus saksa kirjanduse klassikust Walter Flexist, kes langes Pöidel, pälvis laialdast rahvusvahelist tähelepanu. Salumäe oli ka muuseumi uusima ajaloo püsinäituse üks põhiautoreid. Ajakirjanduses olid alati oodatud tema teravmeelsed ja -keelsed ajaloo- ja ka päevateemalised artiklid ja kommentaarid. Meeldejäädavad on Rauli lakkamatu optimism, hea huumorimeel, oskus üllatada detailsete teadmistega väga erinevatelt elualadelt.

Põhitöö kõrval oli Raul Salumäe agaralt tegev mitmes ühiskonnaelu valdkonnas. Ta oli üks Saaremaa Muinsuskaitse Seltsi asutajaid, aastast 1991 juhatuse liige, 1993–2002 seltsi esimees. Ühtlasi oli ta 2004–2006 Eesti Muinsuskaitse Seltsi volikogu, 2006–10 juhatuse liige. Salumäe läks julgelt kaasa „laulva revolutsiooni“ sündmustega, olles 1989–1990 Kuressaare Eesti Kodanike Komitee üks rajajaid ja esimees ning Saaremaa EKK liige. Tubli võõrkeeleoskajana oli Raul ka otsekui muuseumi „välisminister“, tänu kellele kujunesid head koostöösuhted mitmete välisriikide saatkondade ning paljude välismaa kultuuriasutuste ja organisatsioonidega. Eriti hingelähedased olid talle saksa ja läti kultuur.

Raul Salumäe laiahaardeline töö on pärvinud mitmesugust tunnustust: teda on autasustatud Eesti Muinsuskaitse Seltsi tänukirja ja Konstantin Pätsi medaliga (1997), EMSi tänumedaliga (2003), Valgetähe V klassi ordeniga (2006), Saksa Sõjahaudade Hoolde Rahvaliidu kuldse teenetenõelaga (2011).

Raul Salumäed jäid leinama ema, abikaasa, tütar, sugulased ja kolleegid, arvukad sõbrad ja mõttekaaslased.

Saaremaa muuseumi ja kogu meie kultuuriavallikkust on tabanud järjekordne ränk kaotus – äkilise raske haiguse tagajärjel lahkus meie hulgast Raul Salumäe.

Sündinud 1960. aastal Kuressaares, õppis ta linna algkoolis ning I ja II keskkoolis. Viimase, praeguse Kuressaare Gümnaasiumi, lõpetas ta 1. lennus 1979. aastal. Pärast ajateenistust astus Raul Salumäe Tartu ülikooli, mille lõpetas 1988 ajaloolasena, kitsamaks erialaks etnoloogia. Järgnes kauaaegne viljakas töö Saaremaa Muuseumis, algul V. Kingissepa memoriaalmuuseumi juhatajana, seejärel vanemteadurina, alates 2000. aastast kultuurharidustöö osakonna juhatajana. Sellel ametikohal vahendas ta saarlastele ligi paarsada kunsti- ja muud näitust ning korraldas meeldejäädavaid kultuurisündmusi.

Raul Salumäe oli väga laia silmaringiga ajaloolane ning aktiivne ühiskondlik mõtleja

SAAREMAA MUUSEUM

TOIVO SIKKA

22.5.1962 – 23.5.2015

Eesti rahvateadust ja muuseumimaailma on tabanud raske kaotus. Pärast pikka ja rasket haigust lahkus meie seast kauaaegne Eesti Rahva Muuseumi töötaja Toivo Sikka.

Toivo Sikka sündis 22. mail 1962 Tartus. Ta õppis Pikasilla 8-klassilises koolis ning Tartu 7. Keskkoolis. 1985. aastal lõpetas ta Tartu ülikooli etnograafina ja asus tööle Põlvas ajaloo-õpetajana. Alates 1987. aastast kuni elu lõpuni töötas ta Eesti Rahva Muuseumis, kõigepealt vanemteadurina, aastail 1988–1992 teadussekretärina ja seejärel tegevtoimetajana.

Toimetajatöös oli Toivo harukordselt põhjalik ja kohusetundlik. Tema toimetatud trükiste autorid võisid tunda end kindlana – isiku- ja kohanimed, aastaarvud jm oli korduvalt kontrollitud. Vanad halvasti loetavad käsikirjad võis samuti julgesti Toivole usaldada, sest mingi

seletamatu vaistu abil õnnestus tal need lahti muukida. Seda tööd tegi ta innu ja hasardiga. Aastast 2007 oli ta Eesti Kirjandusmuuseumi, Eesti Rahva Muuseumi ja Tartu Ülikooli ühisväljaande *JEF – Journal of Ethnology and Folkloristics* tegevtoimetaja.

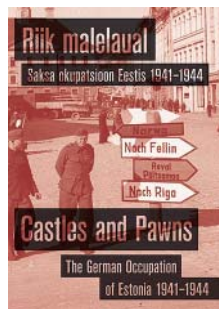
Toivo oli ka mitmete näituste kuraator. Etnoloogina oli tema valdkonnaks sepatöö. Eesti Rahva Muuseumi 1994. aastal valminud püsinäitusel oli tema koostatud sepatöö osa. Teema haaras teda ning nii pidas ta mitmeid loenguid Eesti seppadest ja sepatöö ajaloost.

Toivo ellu mahtus ka palju muud peale muuseumitöö. Ta oli mitmete seltside ja ühingute aktiivne liige – kuulus Õpetatud Eesti Seltsi, ICOMi Eesti Rahvuskomiteesse, Eesti Muuseumiühingusse, 1994–2007 oli Fenno-Ugria Asutuse juhatuse liige. Toivo eriline kirg oli aga kollektsioneerimine – tema kogus on tuhandeid marke, postkaarte, ümbrikke ja templijäljendeid. Nagu kõigis ettevõtmistes, oli ta ka kogumistöös väga põhjalik ja süsteemne.

Olulisel kohal Toivo elus oli sport. Tubli pikamaajooksjana osales ta väga paljudel maratonidel, jooksis ümber Viljandi ja Ülemiste järve ning tegi kaasa Tartu suusamaratoni.

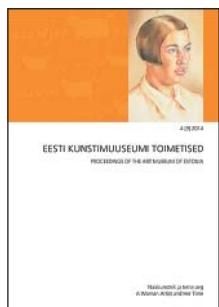
Tegemist oli inimesega, kelle huvidering oli lai ning meel ärgas nii vaimu kui keha arendamisel.

EESTI RAHVA MUUSEUM
ÕPETATUD EESTI SELTS
ICOMi EESTI RAHVUSKOMITEE
EESTI MUUSEUMIÜHING

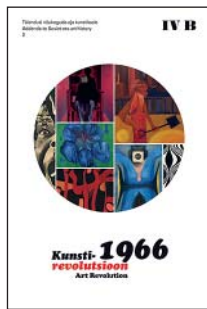
RIIK MALELAUAL. SAKSA OKUPATSIOON EESTIS 1941-1944 Eesti Ajaloomuuseum

Näituse kataloog annab põhjaliku ülevaate ühest vastuolulisemast ja draamaalisemast perioodist Eesti ajaloos – tutvustab, kuidas toona Eestit valitseti, milline oli Saksa okupatsioonivõimude propaganda ja millised repressioonid. Põhjalikult kajastatakse Eesti elanikkonna vastupanu okupatsioonivõimudele, argielu ja Eestist põgenemist. Mälestused, rikkalik fotomaterjal ja põnevad esemed räägivad keerulisest ajast, mil Euroopat laastas Teine maailmasõda ja Eestis valitses Saksa okupatsioonivõim. Koostaja Martin Jaigma, toimetajad Tõnis Liibek, Inge Laurik-Teder, Laura Kipper, Olev Liivik. Tekstide autorid ja koostajad Martin Jaigma, Kirsti Jõesalu, Peeter Kaasik, Olev Liivik, Meelis Maripuu, Olaf Mertelsmann, Indrek Paavle, Triin Tark, konsultant Toomas Hiio. Kujundajad Marje Eelma, Martin Eelma, esemete pildistused Vahur Lõhmus. Eesti ja inglise keeles.

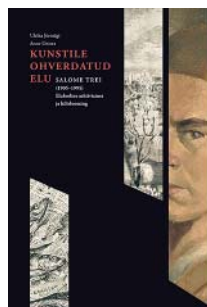
NAISKUNSTNIK JA TEMA AEG Eesti Kunstimuuseumi Toimetised 4 (9) 2014

Käesolev Eesti Kunstimuuseumi Toimetiste number sisaldab Eesti naiskunstnike elule ja loomingule pühendatud uurimusi 18. sajandi lõpust kuni Teise maailmasõja järgsete aastateni põhifookusega 20. sajandi esimesel poolel. Koostaja Kersti Koll. Tekstide autorid Kadi Polli, Bart C. Pushaw, Baiba Vanaga, Juta Kivimäe, Kai Stahl, Tiit Parbus, Ingrid Ruudi, Anne Untera, Mai Levin. Toimetajad Kersti Koll ja Merike Kurisoo, kujundajad Tuuli Aule (uuendatud makett, küljendus), Mari Kaljuste (baasmakett). Eesti ja inglise keeles.

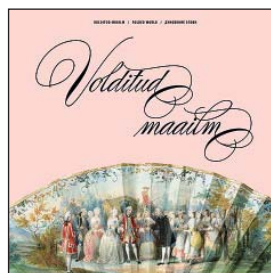
KUNSTIREVOLUTSIOON 1966 IV B. Täiendusi nõukogude aja kunstiloole 2 Eesti Kunstimuuseum

Raamat kaasneb samanimelise näitusega Kumu kunstimuuseumis (17.4.–16.8.2015) ja on teine raamat sarjast „IV B. Täiendusi nõukogude aja kunstiloole“. Pühendatud on see tähelepanuväärsele 1966. aastale eesti kunstimaastikul, mil Tartus ja Tallinnas toimus mitmeid murrangulisi näitusi. Koostaja ja toimetaja Anu Allas, tekstide autorid Anu Allas, Margus Kiis, kujundaja Külli Kaats. Eesti ja inglise keeles.

KUNSTILE OHVERDATUD ELU. SALOME TREI (1905-1995). ELULOO LINE ARHIIVIAINES JA HILISLOOMING Eesti Kunstimuuseum

Eesti Kunstimuuseumis korraldati 2014. aastal uurimus „Salome Trei elulooline arhiiviaines ja hilislooming“. Selle eesmärgiks seati ühe esimese eesti professionaalse graafiku, väljapaistva naiskunstniku Salome Trei eluloolise arhiiviainese ja loomingulise pärandi täiendamine, korrastamine ning avalikkusele kättesaadavaks tegemine. Autorid Ulrika Jõemägi, Anne Untera, kujundaja Külli Kaats.

VOLDITUD MAAILM. LEHVIKUD EESTI KUNSTIMUUSEUMI KOGUDEST Eesti Kunstimuuseum

Raamat kaasneb samanimelise näitusega Mikkeli muuseumis (25.4.–11.10.2015)

ja sisaldab muuseumi kogudes olevate lehvikute kataloogi ning artikleid lehvikute ajaloost, kollektsioneerimisest ja konserveerimisest. Ajaloolistel lehvikutel avaneb miniatuurselt 18.–20. sajandi esimese poole maailm: seltskonnaelu ja kombad, mood ja poliitika. Koostajad Aleksandra Murre, Kersti Kuldna-Türkson, tekstide autorid Kersti Kuldna-Türkson, Heige Peets, Julia Plotnikova, Aleksandra Murre, kujundaja Tuuli Aule. Eesti ja inglise keeles, venekeelne resümee.

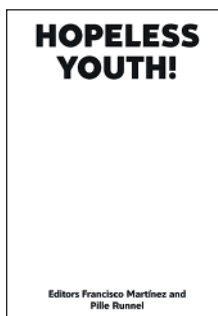
VESILENNUKITE ANGAAR – LENNUKUURIST MUUSEUMIKS Eesti Meremuuseum

Raamat käsitleb Lennusadama ala ja vesilennukite angaari pikka ajalugu. Erinevate perioodide kaudu kirjeldatakse ala ja hoone minevikku. Koostaja arhitektuuriajaloolane Mihkel Karu, tekstide autorid Karl Öiger, Oliver Orro, Robert Treufeldt, Toomas Türk, Maris Mändel, Artur Ümar, Carl-Dag Lige ning Mihkel Karu. Tekste saadab laialdane, valdavalt seni trükis avaldamata visuaalne materjal ajalooliste ja nüüdisaegsete fotode ning jooniste näol. Eesti, vene ja inglise keeles.

KARA WILBERG Vanavara kogumisretkedelt 11 Eesti Rahva Muuseum

Seekordne kogumisretkede väljaanne keskendub andeka etnograafi ja kunsti-ajaloolase Kara Wilbergi elule ja tööle tegevusele Eesti Rahva Muuseumis. Raamatust saab lugeda muuseumi noore töötaja Kara Wilbergi aruannet 1939. aastast sõidu kohta Virumaa mõisatesse koguma lahkuvatelt või juba lahkunud baltisaksa mõisnikelt muuseumile kunstiteoseid ja kultuuriloolisi esemeid. Koostaja ja eessõna autor Piret Õunapuu, kujundaja Jana Reidla.

HOPELESS YOUTH! Eesti Rahva Muuseum

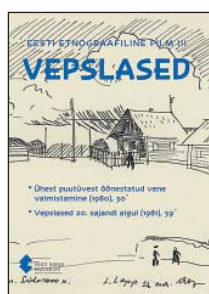
Ingliskeelse kogumiku väga erinevatel teemadel artiklid püüavad näidata, mida tähendab tänapäeval olla noor. Noored loovad üha enam oma identiteeti pigem enda kogemustest kui poliitilisest või perekondlikust kuuluvusest lähtudes. Koostajad ja toimetajad Francisco Martínez ja Pille Runnel, kujundaja Margus Tamm.

ETTEASTE. ERMi NÄITUSEMAJA 1994–2015

Eesti Rahva Muuseum

Rohke fotomaterjaliga ülevaade Eesti Rahva Muuseumi näitusemaja tegevusest mitmekülgse kultuurikeskusena. Koostajad Agnes Aljas, Jane Liiv ja Kristjan Raba, kujundaja Tuuli Kaalep, kaas Jane Liiv.

VEPSLASED Eesti etnograafiline film III Eesti Rahva Muuseum

DVD koondab kaht vepsa filmi, mis on valminud ERMis 1980. aastatel Aleksei Petersoni eestvedamisel. „Ühest puutüvest õonestatud vene valmistamine“ (1980, 30 min) kõrvutab vepsa ja eesti ühepuupaadi valmistust ning meistrite töövõtteid. „Vepslased 20. sajandi algul“ (1981, 59 min) on etnograafiline ülevaade, milles on põimunud teaduslik rekonstruktsioon (töövõtted) ja spon- taansed olukorrad (külavaated, ehitised, pühad). Esimene film on vene, teine eesti

keeles. Kaasas on voldik, mis tutvustab vepsa kultuuri ja filmide sündi. Koostajad Svetlana Karm, Indrek Jääts, tehniline teostus Maido Selgmäe.

PASTELDE TEGEMINE. RAHVARÕIVASTE VALMISTAMISE JUHEND

Eesti Rahva Muuseum

Rikkalikult illustreeritud rahvarõiva- juhend õpetab huvilistele, kuidas valmistada pastlaid. Koostajad Inna Raud ja Reet Piiri, toimetaja Age Raudsepp, kujundaja Merike Tamm.

Friedemann Goebel JENAST EMAJÕE ÄÄRDE. KIRJAD KAUGETEST AEGADEST Tartu Linnamuuseum

19. sajandist on pärit rida Tartuga seotud mälestusi, mis on omal ajal perioodikas või iseseisva väljaandena publitseeritud, kuid pole tänasele tartlasele või Tartu ajaloo huvitatud inimesele kättesaadavad saksa keele ja säilinud eksemplaride vähesuse tõttu. Enamasti on tegemist vahetute ja värvikate Tartu olustiku, kultuurielu ja siin tegutsenud inimeste kirjeldustega, keskel kohal 19. sajandi Tartu mälestustes on mõistagi sajandi alguses taasavatud ülikool. Teksti selgitused ja F. Goebeli elukäiku valgustava saatesõna koostas Mare Rand. Toimetaja Kristi Metste, kujundaja Peeter Paasmäe.

TEMPO JA RÜTM. SÜDAME- LÖÖGIST KOSMILISTE TSÜKLITENI Eesti Loodusmuuseum

Näituse kataloog tutvustab looduse rütmide ja tempode paljukihi ja mitmekesisist maailma. Kataloogist leiab täismahus näituse tekstid ning pildimaterjali nii näituse eksponaatidest, näitusest kui ka selle valmistamisest. Lisaks on kataloogiga kaasas CD, millelt saab kuulata kiirendatud ja aeglustatud loodushääli. Eesti ja vene keeles.

TÕDE JA ÕIGUS. II OSA Audioraamat

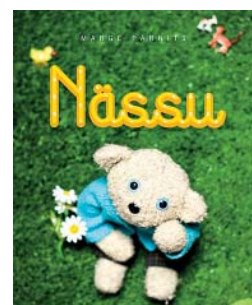
SA A. H. Tammsaare muuseum
Vargamäel

Loeb Meelis Kompus.

MEIE TAMMSAARE. KOHTUMIS- RAAMAT KIRJANIKUGA A. H. Tammsaare muuseum SA A. H. Tammsaare muuseum Vargamäel

Kadriorus asuva A. H. Tammsaare muuseumi ja A. H. Tammsaare muuseumi Vargamäel koostöös valminud kogumik. Raamatu formaadiks on n-ö esma- kohtumine kirjanikuga: ülevaate saab Tammsaarest inimesena, tema loomingu ja selle ühiskondlikust taustast. Teoses kasutatakse rikkalikult pilte ning arhiivimaterjale.

NÄSSU Tartu Mänguasjamuuseum

Nässu on Tartu Mänguasjamuuseumis elav uudishimulik mängukaru, kes armastab oma nina igale poole toppida, maailmas ringi rännata ja blogi pidada. Raamatus on kümme lühikest lugu karu

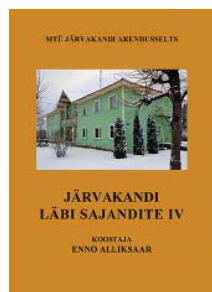
Nässu ja karu Lillekäpa tegemistest muuseumis ning ohtralt ilusaid värvipilte. Lood on kirjutanud Marge Pärnits, fotod Siim Vahur, kujundaja Angelika Schneider ning kirjastaja Tammerraamat.

MUUTUSTE TUULES. 1919. AASTAL ALANUD MAAREFORM VANA-PÖLTSAMAA VALLAS

**Põltsamaa ajaloo vihikud 6
Põltsamaa Muuseum**

Kadri Taela koostatud Põltsamaa ajaloo vihik räägib 1919. aasta maareformi elluviimisest Vana-Põltsamaa vallas. Algselt autori magistritööna valminud teksti aluseks on suur hulk seni kasutamata arhiivmaterjali. Huvitavad seigad kohalikest inimestest, nende protestidest maasaamisel, üldisest eluolust taaselustavad, täiendavad ja täiustavad olustikulist ning ajalist pilti Põltsamaa piirkonnast 20. sajandi I poolel.

JÄRVAKANDI LÄBI SAJANDITE IV MTÜ Järvakandi Arendusselts

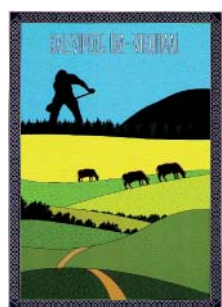
Väljaanne sisaldab üle kahekümne kirjatüki viieteistkümnelt autorilt, hõlmates ajaliselt kolme sajandit. Klaasimuseumi juhataja Allan Kima jutustab klaasikoja ja töölismajade ehitusloo, Ahekõnnu küla mees Heino Lehtsalu katab „valge laigu“ Järvakandi 1941. aasta suvesõja ajaloos. Asta Paeste pere ja Kaarel Eelmaa lood valgustavad sama perioodi Nõukogude poole pealt. Koostaja Enno Alliksaar.

KODU-UURIJA ALLI VETEKAJA JA TEMA TALLETATUD VAIMNE PÄRAND

Iisaku Muuseum

Raamat koondab oma kaante vahele Iisakumaa ühe teenekama kodu-uurija, mineviku argielu, traditsioonide ja rahvuskultuuri talletaja Alli Vetekaja käsikirjalised tööd. Koostaja Anne Nurgamaa.

KALEVIPOEG IDA-VIRUMAAL Iisaku Muuseum

Raamat tutvustab Kalevipoja tegevust Kirde-Eestis, mida meie rahvusepos „Kalevipoeg“ ei kajasta. August Annisti arvates on aga just Kirde-Eesti Kalevipoja-lugude päriskodumaa. Trükkis püüab Ida-Virumaa ennemuistsed Kalevipoja-jutud taas rahvale kättesaadavaks teha. Koostaja Anne Nurgamaa.

ENGLISH RESUME

AKERSHUS MUSEUM UNION. SPECIAL NAME FOR THE NETWORK OF MUSEUMS

Kari Amundsen

**Akershus Museum, Head of
Museum Service Department**

In 1979 transformation to the new internal structure was decided upon at the Akershus Museum, Norway. The Akershus Museum Union was established in 1982. This model distinguished the Akershus Museum from all other Norwegian museums. The new structure for museums was meant to facilitate the use of museums' resources in the County. The article reflects upon the 20 years of museums' life and explores the development of the museum structure since the establishment of Akershus Museum Union until the merging process of museums' on the national level in 2002. The Akershus Museum was awarded with the European Museum of the Year in 1987 for its work for uniting and fostering the museum culture.

WHY ISN'T A "STATE AGENCY" THE BEST JURIDICAL FORM FOR MUSEUMS?

Marju Reismaa

**Estonian Ministry of Culture,
Museum Adviser**

13 years ago the opponents of the idea called establishing a foundation "stealing" and announced the imminent bankruptcy. Actually, it never happened. During the last three years the State has established five foundations for museums. So far it seems that museums which transformed into foundations have increased visitors' numbers and decreased expenses, which – all in all – helps to contribute more resources to attaining museums' actual aims.

FOUNDATION ESTONIAN OPEN AIR MUSEUM AND ITS COLLECTION

Elvi Nassar

**The Estonian Open Air Museum,
Chief Collections Manager**

Foundation Estonian Open Air Museum collects building, photos, items, documents and recollections connected to rural and farm architecture and landscape history; the Museum is trying to execute collecting works in accordance to the current needs of existing buildings or the new buildings under construction. In the next years the Museum focuses on the life in a Seto farm and Old Believers' traditions; home furnishings and gardening; choosing, erecting and furnishing a Soviet Era cooperative farm flat; providing a historical context to the flat and to the exhibition of Soviet

“goods” at the new centre *Department Store of History*. Materials for the centre of rural architecture will also be gathered: photos, blueprints, schemes and texts about villages, small towns, buildings and constructions. Small storage area is one of the main hindrances for consistent gathering work, also the lack of appropriate storage space – the existing rooms are not up to the modern demands. The new exhibition centre should solve this problem, the final project is expected in 2018. In the new centre the principle of so-called open storage will be followed – visitors will have a novel access to items hidden from their eyes until now and to the many stories preserved by the Museum.

FROM A STATE MUSEUM TO A FOUNDATION. HALF A YEAR OF REFLECTIONS

Toomas Kokovkin
Foundation Hiiumaa Museums,
Board member

The Chairman of the Board of the foundation Hiiumaa Museums shares his experience during the first six months of novel management of a novel institution, about his doubts and optimism towards the future.

FOUNDATION: THE AIM AND THE INSTITUTION

Daimar Lell
Estonian Sports Museum, Director

Sports Museum envisions its future as a foundation established by the State and Estonian Olympic Committee. Negotiations have lasted for a year and a half, establishing the foundation is expected to finalise in 2016.

ESTONIAN MUSEUM OF THE YEAR 2014

The award Estonian Museum of the Year 2014 was given to the Museum of Coastal Folk with exhibition „Silver white. The glorious days of Rävåla“. The exhibition was compiled for the 85th anniversary of the former President of Estonia and writer Mr. Lennart Meri, and it presents the heyday of ancient Estonian county Rävåla in the 11th century.

The award Permanent Exhibition of the Year was given to the Iloni Imedemaa (*Ilon's Wonderland*), for the permanent exhibition *I am always here. Ilon* about the life of book illustrator Ilon Wikland.

Following prizes were given: Conservation Work of the Year, Collection Manager of the Year, Heritage Protector of the Year, Fosterer of the Museum Education of the Year, the Best Scientific Print and Event of the Year, Museum Developer of the Year, Special Prize for

Tourism by the Enterprise Estonia and the Special Prize by the National Heritage Board and National Heritage Council.

A MODERN WOMAN

Ülle Kruus
Adamson-Eric Museum, Director

The article introduces the exhibition about the first Estonian female artists at the Adamson-Eric Museum, it was opened from April to June 2015. A long-lasting and thorough work on women's contribution to art during the period of classical modernism grew into the idea of presenting the “new woman” as a separate exhibition project. Curator Kersti Koll worked hard to introduce emancipated and dedicated female artists from the end of the 19th and the beginning of the 20th century.

THE ERA OF THE EXHIBITION HOUSE

Kristjan Raba
Estonian National Museum, Head of the Exhibition House

Agnes Aljas
Estonian National Museum,
Research Secretary

The Exhibition House of the Estonian National Museum was opened in 1994 with the permanent exhibition *Estonia. Land, People, Culture*. It was a time when the desire to witness the cultural heritage with one's own eyes was at its peak in Estonian society. Times have changed, so has the Museum and its exhibitions – both in form and in content. The article is a retrospective – on the eve of closing down the permanent exhibition and moving to the ENM new building.

Tower of strength of Estonian museums – Ildike Jaagosild is a Person of this issue. Ildike was interviewed by the Editor in Chief Piret Õunapuu.

THE NAMES OF A TREE NATION – FROM TEXTILE TO WALLS

Kaarel Tarand
Estonian National Museum, Head of Public Relations

In 2011 the Commissioning of Artworks Act came into force in Estonia. According to this act 1% of the total cost of public buildings must be spent on artworks. The Act states that the aforementioned obligations extend to state and state agencies, state owned foundations and non-profit associations. The Manager of the new building of the Estonian National Museum announced competition for manufacturing the tapestry carpet for the Conference Hall. The winning work *Cones and Stumps* (by Eve Kask and

Anna Kaarma) pictures the trees which symbolise both the forest and the world pillars. Trees have characteristic family names engraved on them. Design of the tapestry carpet on page 45.

NEW LIFE THROUGH SPONSORS' ASSISTANCE

Jüri Kusmin
Sillaotsa Farm Museum

The article tells about restoration of the Lanz Bulldog HR7 D8500 – a tractor, donated to the museum in 1985 with the help of some sponsors.

AIME PÄRNAKIVI

Eesti Spordimuuseum
5. juuli 1935

TERJE ANEPAIO

Eesti Rahva Muuseum
7. juuli 1965

URMET PALOVEER

Tartu Ülikooli Muuseum
11. juuli 1980

KATRIN TIIN

14. juuli 1950

TIINA VINT

Tartu Ülikooli muuseum
15. juuli 1975

KEIU TELVE

Tartu Linnamuuseum
1. august 1990

JÜRJE KOERT

Saaremaa Muuseum
6. august 1970

INGE KUKK

15. august 1955

SIRET SAAR

Eesti Rahva Muuseum
17. august 1975

PIRET ÕUNAPUU

Eesti Rahva Muuseum
19. august 1955

LIISI TAIMRE

Eesti Rahvusrarhiiv
26. august 1985

SIIRI TOOMIK

28. august 1955

KRISTI PAATSI

Tallinna Linnamuuseum
10. september 1985

IRINA BUDRIK

MTÜ Vene Muuseum
13. september 1970

KÜLLI VALK

Tartu Ülikooli kunstimuuseum
14. september 1960

MARIKA REINTAM

Eesti Sõjamuuseum – Kindral
Laidoneri Muuseum
15. september 1960

AINO KITS

23. september 1935

TEET VEISPAK

SA Virumaa Muuseumid
25. september 1955

MAIRE PÕDER

Mahtra Talurahvamuuseum
20. september 1965

JAAGUP JOOST

Majandusajaloo Muuseumi Ühing
11. oktoober 1935

ERIKA BERGSTRÖM

Ennistuskoda Kanut
10. oktoober 1970

KÜLLI LUPKIN

Eesti Rahva Muuseum
12. oktoober 1975

ANDRES TOODE

Narva Muuseum
16. oktoober 1970

OLAVI PESTI

Saaremaa Muuseum
1. november 1950

KÜLLI MUST

SA Alatskivi Loss
1. november 1960

AIMI HOLLO

Dr. Fr. R. Kreutzwaldi Memoriaal-
muuseum
14. november 1945

AIME KÄRNER

Tartu Linnamuuseum
20. november 1940

MAIE UUSTALU

Eesti Panga Muuseum
22. november 1955

JAANUS KALAVUS

Palamuse O. Lutsu Kihelkonna-
koolimuuseum
22. november 1960

ÜLLE JÄE

Eesti Rahva Muuseum
22. november 1965

REET KISEL

24. november 1970

RUTT TÄNAV

Põltsamaa Muuseum
29. november 1965

MAIMU TELK

Rahvakultuuri Keskus
11. detsember 1950

MERVI VAARMANN

13. detsember 1965

KADRI TÖÖR

Tartu Ülikool
15. detsember 1975

VERONIKA VARIK

Tallinna Ülikooli Eesti Pedagoogika
Arhiivmuuseum
23. detsember 1975

PILLE-RIIN SARV

30. detsember 1980

